ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

της 30ής Σεπτεμβρίου 2003 *

Στην υπόθεση C-167/01,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Kantongerecht te Amsterdam (Κάτω Χώρες) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam

και

Inspire Art Ltd,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 43 ΕΚ, 46 ΕΚ και 48 ΕΚ,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους G. C. Rodríguez Iglesias, Πρόεδρο, J.-P. Puissochet, M. Wathelet (εισηγητή), R. Schintgen και C. W. A. Timmermans, προέδρους τμήματος,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

C. Gulmann, D. A. O. Edward, A. La Pergola, P. Jann, B. Σκουρή, F. Macken, N. Colneric, S. von Bahr, J. N. Cunha Rodrigues και A. Rosas, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: S. Alber
γραμματέας: M.-F. Contet, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— το Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam, εκπροσωπούμενο από τον C. J. J. C. van Nispen, advocaat,

— η Inspire Art Ltd, εκπροσωπούμενη από τους M. E. van Wissen και G. van der Wal, advocaten,

— η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την H. G. Sevenster,

— η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την B. Muttelsee-Schön και τον A. Dittrich,

— η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. M. Brauglia, επικουρούμενο από τον M. Fiorilli, avvocato dello Stato,

— η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον H. Dossi,

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από την R. Magrill, επικουρούμενη από την J. Stratford, barrister,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από την C. Schmidt και τον C. van der Hauwaert,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις του Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam, εκπροσωπούμενου από τους R. Hermans και E. Pijnacker Hordijk, advocaten, της Inspire Art Ltd, εκπροσωπούμενης από τον van der Wal, της Ολλανδικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από την J. G. M. van Bakel, της Γερμανικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από τον A. Dittrich, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενης από την J. Stratford, και της Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από την C. Schmidt και τον H. van Lier, κατά τη συνεδρίαση της 26ης Νοεμβρίου 2002,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 30ής Ιανουαρίου 2003,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 5ης Φεβρουαρίου 2001, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 19 Απριλίου 2001, το Kantongerecht te Amsterdam υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 43 ΕΚ, 46 ΕΚ και 48 ΕΚ.

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam [εμπορικό και βιομηχανικό επιμελητήριο του Άμστερνταμ (Κάτω Χώρες), στο εξής: εμπορικό επιμελητήριο] και της εταιρίας αγγλικού δικαίου Inspire Art Ltd (στο εξής: Inspire Art) αναφορικά με την υποχρέωση που επιβλήθηκε στο υποκατάστημα της δεύτερης στις Κάτω Χώρες να προσθέσει, δίπλα στην εγγραφή της στο εμπορικό μητρώο, την ένδειξη «formeel buitenlandse vennootschap» (τύποις αλλοδαπή εταιρία), καθώς και τη χρήση αυτής της ενδείξεως στις εμπορικές της σχέσεις, υποχρεώσεις οι οποίες επιβλήθηκαν με τον Wet op de formeel buitenlandse vennootschappen (νόμο περί τύποις αλλοδαπών εταιριών της 17ης Δεκεμβρίου 1997, Staatsblad 1997, αριθ. 697, στο εξής: WFBV).

I — Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

3 Το άρθρο 43, πρώτο εδάφιο, ΕΚ ορίζει ότι:

«[..] οι περιορισμοί της ελευθερίας εγκαταστάσεως των υπηκόων ενός κράτους μέλους στην επικράτεια ενός άλλου κράτους μέλους απαγορεύονται. Η απαγόρευση αυτή εκτείνεται επίσης στους περιορισμούς για την ίδρυση πρακτορείων, υποκαταστημάτων ή θυγατρικών εταιριών από τους υπηκόους ενός κράτους μέλους που είναι εγκατεστημένοι στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους.»

4 Το άρθρο 48 ΕΚ διευρύνει το δικαίωμα ελεύθερης εγκαταστάσεως, υπό τις αυτές προϋποθέσεις που ισχύουν για τα φυσικά πρόσωπα που είναι υπήκοοι κράτους μέλους, στις «εταιρίες που έχουν συσταθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία ενός κράτους μέλους και οι οποίες έχουν την καταστατική τους έδρα, την κεντρική τους διοίκηση ή την κύρια εγκατάστασή τους εντός της Κοινότητας».

5 Το άρθρο 46 ΕΚ προβλέπει τη δυνατότητα των κρατών μελών να επιφέρουν περιορισμούς στην ελευθερία εγκαταστάσεως αλλοδαπών υπηκόων, διά της θεσπίσεως «νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων», εφόσον αυτές «δικαιολογούνται από λόγους δημοσίας τάξεως, δημοσίας ασφαλείας και δημοσίας υγείας».

6 Προς υλοποίηση της ελευθερίας εγκαταστάσεως, το άρθρο 44, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', ΕΚ προβλέπει τη δυνατότητα του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως να εκδίδει οδηγίες ώστε να συντονίζει «κατά το αναγκαίο μέτρο και με τον σκοπό να τις καταστήσει ισοδύναμες, τις απαιτούμενες εγγυήσεις, εντός των κρατών μελών, εκ μέρους των εταιριών, κατά την έννοια του άρθρου 48, δεύτερο εδάφιο, για την προστασία των συμφερόντων τόσο των εταίρων όσο και των τρίτων».

7 Επ' αυτής της βάσεως, το Συμβούλιο εξέδωσε διάφορες οδηγίες (στο εξής: οδηγίες περί του εταιρικού δικαίου), ιδίως δε τις ακόλουθες οδηγίες, οι οποίες αφορούν την υπόθεση της κύριας δίκης.

8 Η πρώτη οδηγία 68/151/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 9ης Μαρτίου 1968, περί συντονισμού των εγγυήσεων που απαιτούνται στα κράτη μέλη εκ μέρους των εταιρειών, κατά την έννοια του άρθρου 58, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης, για την προστασία των συμφερόντων των εταίρων και των τρίτων με σκοπό να καταστούν οι εγγυήσεις αυτές ισοδύναμες (ΕΕ ειδ. έκδ. 06/001, σ. 80, στο εξής: πρώτη οδηγία), εφαρμόζεται επί των κεφαλαιουχικών εταιριών. Προβλέπει τρία μέτρα για την προστασία των τρίτων που συναλλάσσονται με τις εν λόγω εταιρίες: τη δημιουργία στο κατά τόπον αρμόδιο μητρώο εταιριών φακέλλου περιλαμβάνοντος ορισμένες υποχρεωτικές πληροφορίες για κάθε εταιρία, την εναρμόνιση των διατάξεων των εθνικών νομοθεσιών περί κύρους και αντιταξιμότητας των δεσμεύσεων που αναλαμβάνονται για λογαριασμό μιας εταιρίας (περιλαμβανομένων των υπό σύσταση εταιριών) και την κατάρτιση εξαντλητικού πίνακα περιπτώσεων ακυρότητας των εταιριών.

9 Η δεύτερη οδηγία 77/91/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 1976, περί συντονισμού των εγγυήσεων που απαιτούνται στα κράτη μέλη εκ μέρους των εταιρειών, κατά την έννοια του άρθρου 58, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης, για την προστασία των συμφερόντων των εταίρων και των τρίτων με σκοπό να καταστούν οι εγγυήσεις αυτές ισοδύναμες όσον αφορά τη σύσταση της ανωνύμου εταιρίας και τη διατήρηση και τις μεταβολές του κεφαλαίου της (ΕΕ ειδ. έκδ. 06/001, σ. 230, στο εξής: δεύτερη οδηγία), προβλέπει τις υποχρεωτικές ενδείξεις που πρέπει να περιλαμβάνονται στο καταστατικό ή τη συστατική πράξη των ανωνύμων εταιριών, το ύψος του απαιτουμένου ελαχίστου κεφαλαίου για αυτού του τύπου τις εταιρίες και προβλέπει εναρμονισμένους κανόνες περί εισφορών, αποδεσμεύσεως μετοχών, ονομαστικής αξίας μετοχών και διανομής μερισμάτων στους μετόχους.

10 Η τετάρτη οδηγία 78/660/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 25ης Ιουλίου 1978, βασιζομένη στο άρθρο 54, παράγραφος 3, στοιχείο ζ', της Συνθήκης και αφορώσα τους ετησίους λογαριασμούς εταιριών ορισμένων μορφών (ΕΕ ειδ. έκδ. 06/002, σ. 17, στο εξής: τέταρτη οδηγία), εφαρμόζεται επί των κεφαλαιουχικών εταιριών. Προβαίνει σε εναρμόνιση των διατάξεων της εθνικής νομοθεσίας περί καταρτίσεως, περιεχομένου, δομής και διαρθρώσεως των ετησίων λογαριασμών των επιχειρήσεων.

11 Η έβδομη οδηγία 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 1983, στηριζόμενη στο άρθρο 54, παράγραφος 3, στοιχείο ζ', της Συνθήκης για τους ενοποιημένους λογαριασμούς (ΕΕ L 193, σ. 1, στο εξής: έβδομη οδηγία), επιδιώκει τον ίδιο με την τέταρτη οδηγία σκοπό όσον αφορά την κατάρτιση των ενοποιημένων λογαριασμών.

12 Η ενδέκατη οδηγία 89/666/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1989, σχετικά με τη δημοσιότητα των υποκαταστημάτων που έχουν συσταθεί σε ένα κράτος μέλος υπό ορισμένες μορφές εταιρειών που διέπονται από το δίκαιο άλλου κράτους (ΕΕ L 395, σ. 36, στο εξής: ενδέκατη οδηγία), αφορά τα υποκαταστήματα κεφαλαιουχικών εταιριών.

13 Κατά την τρίτη αιτιολογική σκέψη της ενδέκατης οδηγίας, η οδηγία αυτή εκδόθηκε ενόψει του ότι «η δημιουργία υποκαταστήματος, όπως και η ίδρυση θυγατρικής, είναι μία από τις δυνατότητες που δίδονται προς το παρόν σε μια εταιρία που επιθυμεί να ασκήσει το δικαίωμα εγκατάστασης σε άλλο κράτος μέλος»

14 Με την τέταρτη αιτιολογική σκέψη αυτής της οδηγίας αναγνωρίζεται ότι, «όσον αφορά τα υποκαταστήματα, η έλλειψη συντονισμού, ιδίως στον τομέα της δημοσιότητας, οδηγεί σε ανισότητα ως προς την προστασία των εταίρων και των τρίτων, μεταξύ εταιριών που λειτουργούν σε άλλα κράτη μέλη και δημιουργούν υποκαταστήματα και εκείνων που ιδρύουν θυγατρικές εταιρίες».

15 Στην πέμπτη αιτιολογική σκέψη αυτής της οδηγίας τονίζεται ότι «στον τομέα αυτό, οι διαφορές των νομοθεσιών των κρατών μελών είναι δυνατόν να παρεμποδίσουν την άσκηση του δικαιώματος εγκαταστάσεως και είναι, συνεπώς, αναγκαίο να εξαλειφθούν για να διασφαλισθεί, μεταξύ άλλων, η άσκηση του εν λόγω δικαιώματος».

16 Στη δωδέκατη αιτιολογική σκέψη της ίδιας οδηγίας τονίζεται ότι αυτή δεν θίγει σε τίποτα τις υποχρεώσεις πληροφόρησης που υπέχουν τα υποκαταστήματα βάσει άλλων διατάξεων που άπτονται, παραδείγματος χάριν, του εργατικού δικαίου, όσον αφορά το δικαίωμα πληροφόρησης των εργαζομένων, ή του φορολογικού δικαίου, καθώς και τις υποχρεώσεις που έχουν επιβληθεί για λόγους στατιστικής παρακολούθησης.

17 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της ενδέκατης οδηγίας προβλέπει κατάλογο στοιχείων που οφείλουν να αποτελούν αντικείμενο δημοσιεύσεως στο κράτος μέλος εγκαταστάσεως του υποκαταστήματος. Πρόκειται για τα ακόλουθα στοιχεία:

«α) την ταχυδρομική ή άλλη διεύθυνση του υποκαταστήματος·

β) αναφορά των δραστηριοτήτων του υποκαταστήματος·

γ) το μητρώο στο οποίο έχει ανοιχθεί για την εταιρία ο φάκελος που αναφέρει το άρθρο 3 της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ του Συμβουλίου καθώς και ο αριθμός εγγραφής της στο μητρώο αυτό·

δ) την επωνυμία και τη μορφή της εταιρίας, καθώς και την επωνυμία του υποκαταστήματος, εάν δεν είναι η ίδια με την επωνυμία της εταιρίας·

ε) τον διορισμό, τη λήξη των καθηκόντων, καθώς και τα ατομικά στοιχεία των προσώπων που έχουν την εξουσία να δεσμεύουν την εταιρία έναντι τρίτων και να την εκπροσωπούν ενώπιον δικαστηρίου:

— ως προβλεπόμενο εκ του νόμου όργανο της εταιρίας ή ως μέλη ενός τέτοιου οργάνου, σύμφωνα με τη δημοσιότητα που λαμβάνει χώρα για την εταιρία βάσει του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο δ', της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ,

— ως μόνιμοι εκπρόσωποι της εταιρίας για τη δραστηριότητα του υποκαταστήματος, με μνεία της έκτασης των καθηκόντων τους·

στ) τη διάλυση της εταιρίας, το διορισμό, τα ατομικά στοιχεία και τις εξουσίες των εκκαθαριστών καθώς και την περάτωση της εκκαθάρισης, σύμφωνα με τη δημοσιότητα που λαμβάνει χώρα για την εταιρία που προβλέπεται στο άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχεία θ', ι' και ια' της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ·

ζ) μια διαδικασία πτώχευσης, πτωχευτικού συμβιβασμού ή άλλη ανάλογη διαδικασία στην οποία υπόκειται η εταιρία·

η) τα λογιστικά έγγραφα, υπό τις συνθήκες που αναφέρονται στο άρθρο 3·

θ) το κλείσιμο του υποκαταστήματος.»

18 Εξάλλου, το άρθρο 2, παράγραφος 2, της ενδέκατης αιτιολογικής σκέψης επιτρέπει στο κράτος μέλος στο οποίο έχει ιδρυθεί το υποκατάστημα να επιβάλει συμπληρωματικές υποχρεώσεις δημοσιότητας, με τα ακόλουθα στοιχεία:

«α) της υπογραφής των προσώπων που αναφέρονται στην παράγραφο 1, στοιχεία ε΄ και στ΄, του παρόντος άρθρου·

β) της ιδρυτικής πράξης και του καταστατικού, εάν αυτό αποτελεί αντικείμενο χωριστής πράξης, σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχεία α΄, β΄ και γ΄, της οδηγίας 68/151/ΕΟΚ καθώς και των τροποποιήσεων των εγγράφων αυτών·

γ) μιας βεβαίωσης του μητρώου που αναφέρει η παράγραφος 1, στοιχείο γ΄, του παρόντος άρθρου σχετικά με την ύπαρξη της εταιρίας·

δ) μιας δήλωσης σχετικά με τις εμπράγματες ασφάλειες που βαρύνουν τα περιουσιακά στοιχεία της εταιρείας που βρίσκονται στο συγκεκριμένο κράτος μέλος, εφόσον η δημοσιότητα αυτή σχετίζεται με το κύρος των εν λόγω εμπράγματων ασφαλειών.»

19 Το άρθρο 4 της ενδέκατης οδηγίας προβλέπει ότι το κράτος μέλος στο οποίο έχει ιδρυθεί το υποκατάστημα μπορεί να επιβάλει τη χρησιμοποίηση μιας άλλης επίσημης γλώσσας της Κοινότητας, καθώς και την επικύρωση της μεταφράσεως των δημοσιευομένων εγγράφων, ιδίως εκείνων τα οποία προβλέπει το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο β' της εν λόγω οδηγίας.

20 Κατά το άρθρο 6 της ενδέκατης οδηγίας τα κράτη μέλη ορίζουν ότι οι επιστολές και τα έγγραφα παραγγελίας που χρησιμοποιούνται από το υποκατάστημα φέρουν, εκτός των ενδείξεων που προβλέπονται στο άρθρο 4 της πρώτης οδηγίας, την ένδειξη του μητρώου στο οποίο έχει καταχωρισθεί ο φάκελος του υποκαταστήματος καθώς και τον αριθμό καταχωρίσεώς του στο μητρώο αυτό.

21 Τέλος, το άρθρο 12 της ενδέκατης οδηγίας επιβάλλει στα κράτη μέλη να προβλέπουν τις κατάλληλες κυρώσεις σε περιπτώσεις μη συμμορφώσεως προς τις υποχρεώσεις δημοσιότητας που επιβάλλει η οδηγία όσον αφορά τα υποκαταστήματα στο κράτος υποδοχής.

Η εθνική νομοθεσία

22 Το άρθρο 1 του WFBV ορίζει ως τύποις αλλοδαπή εταιρία την «κεφαλαιουχική εταιρία την έχουσα νομική προσωπικότητα, η οποία έχει συσταθεί σύμφωνα με νομοθεσία διαφορετική από την ολλανδική νομοθεσία, η οποία ασκεί τις δραστηριότητές της πλήρως ή σχεδόν πλήρως στις Κάτω Χώρες και η οποία, επιπροσθέτως, δεν έχει πραγματικό σύνδεσμο με το κράτος εντός του οποίου εφαρμόζεται η νομοθεσία σύμφωνα με την οποία έχει συσταθεί [...]».

23 Τα άρθρα 2 έως 5 του WFBV επιβάλλουν στις τύποις αλλοδαπές εταιρίες διάφορες υποχρεώσεις αναφορικά με την καταχώρισή τους στο εμπορικό μητρώο, την ανα-

φορά αυτής της ιδιότητας στα προερχόμενα εξ αυτών έγγραφα, το ελάχιστο κεφάλαιο, καθώς και την επεξεργασία, την κατάρτιση και τη δημοσίευση των ετησίων εγγράφων. Ο WFBV προβλέπει, επίσης, κυρώσεις σε περίπτωση μη τηρήσεως αυτών των διατάξεων.

24 Ειδικότερα, το άρθρο 2 του WFBV επιβάλλει σε μια εταιρία η οποία πληροί τα απορρέοντα από τον ορισμό της τύποις αλλοδαπής εταιρίας κριτήρια να καταχωριστεί υπό την ιδιότητά της αυτή στο εμπορικό μητρώο του κράτους υποδοχής. Επίσης, οφείλουν να κατατεθούν στο εμπορικό μητρώο του κράτους υποδοχής, εφόσον πρόκειται για χωριστά έγγραφα, αυθεντικό αντίγραφο στην ολλανδική, τη γαλλική, τη γερμανική ή την αγγλική γλώσσα ή επικυρωμένο από διοικητικό υπάλληλο αντίγραφο της πράξεως συστάσεως ή του καταστατικού της εταιρίας. Στο εμπορικό μητρώο πρέπει επίσης να αναγράφεται η ημερομηνία της πρώτης καταχωρίσεως της εν λόγω εταιρίας, το εθνικό μητρώο καταχωρίσεως και ο αριθμός υπό τον οποίο είναι καταχωρισμένη η εταιρία, καθώς και, όσον αφορά τις μονοπρόσωπες εταιρίες, ορισμένες πληροφορίες σχετικές με τον μοναδικό τους εταίρο.

25 Το άρθρο 4, παράγραφος 4, του WFBV προβλέπει ότι τα μέλη του διευθυντικού οργάνου της εταιρίας είναι εις ολόκληρον υπεύθυνα για τις νομικές πράξεις που συνάπτονται κατά τη διάρκεια της εντολής τους για λογαριασμό της εταιρίας, εφόσον δεν έχει τηρηθεί η υποχρέωση εγγραφής στο εμπορικό μητρώο.

26 Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 3 του WFBV, όλα τα έγγραφα και οι δημοσιεύσεις στα οποία εμφανίζεται η επωνυμία μιας τύποις αλλοδαπής εταιρίας ή προέρχονται απ' αυτήν, πλην των τηλεγραφημάτων και των διαφημίσεων, πρέπει να περιλαμβάνουν την πλήρη επωνυμία της, τη νομική της μορφή, την καταστατική της έδρα και τον αρχικό τόπο εγκαταστάσεώς της, καθώς και τον αριθμό καταχωρίσεως, την ημερομηνία της πρώτης καταχωρίσεως και το μητρώο στο οποίο πρέπει να είναι καταχωρισμένη σύμφωνα με την εφαρμοστέα επ' αυτής νομοθεσία. Η ίδια διάταξη προβλέπει, επίσης, ότι πρέπει να αναφέρεται ότι η εταιρία είναι τύποις αλλοδαπή εταιρία και απαγορεύει τη χρησιμοποίηση επί εγγράφων ή δημοσιεύσεων, ενδείξεων οι οποίες, αντιθέτως προς την πραγματικότητα, θα δημιουργούσαν την εντύπωση ότι η επιχείρηση ανήκει σε ολλανδικό νομικό πρόσωπο.

27 Δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 1, του WFBV, το κεφάλαιο μιας τύποις αλλοδαπής εταιρίας πρέπει να αντιστοιχεί τουλάχιστον στο ελάχιστο όριο κεφαλαίου που προβλέπει το άρθρο 2:178 του Burgerlijk Wetboek (ολλανδικού Αστικού Κώδικα, στο εξής: BW), για τις ολλανδικές εταιρίες περιορισμένης ευθύνης, το οποίο, κατά την 1η Σεπτεμβρίου 2000 ανήρχετο σε 18 000 ευρώ (Staatsblad 2000, αριθ. 322). Τα ίδια κεφάλαια πρέπει να ανέρχονται τουλάχιστον στο ύψος του ελαχίστου ορίου κεφαλαίου (άρθρο 4, παράγραφος 2, του WFBV, το οποίο παραπέμπει στο άρθρο 2:178 του BW). Προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η τύποις αλλοδαπή εταιρία πληροί τις προϋποθέσεις αυτές πρέπει να υποβληθεί στο εμπορικό μητρώο δήλωση προερχόμενη από ανεξάρτητο λογιστή (άρθρο 4, παράγραφος 3, του WFBV).

28 Όσο δεν έχουν ικανοποιηθεί οι σχετικές με το κεφάλαιο και τα ίδια κεφάλαια προϋποθέσεις, τα μέλη του διευθυντικού οργάνου, μαζί με την εταιρία, είναι εις ολόκληρον υπεύθυνα για όλες τις νομικές πράξεις που συνάπτονται κατά τη διάρκεια της εντολής τους και δεσμεύουν την εταιρία. Τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου μιας τύποις αλλοδαπής εταιρίας είναι επίσης εις ολόκληρον υπεύθυνα για τις πράξεις της εταιρίας στην περίπτωση κατά την οποία το καταβεβλημένο κεφάλαιό της μειώνεται κάτω του απαιτουμένου επιπέδου, ενώ αρχικώς πληρούσε τη σχετική με το ελάχιστο όριο κεφαλαίου προϋπόθεση. Η εις ολόκληρον ευθύνη των μελών του διευθυντικού οργάνου υφίσταται μόνον κατά την περίοδο κατά την οποία η εταιρία έχει την ιδιότητα της τύποις αλλοδαπής εταιρίας (άρθρο 4, παράγραφος 4, του WFBV).

29 Πάντως, στο άρθρο 4, παράγραφος 5, του WFBV διευκρινίζεται ότι οι διατάξεις περί ελαχίστου κεφαλαίου δεν έχουν εφαρμογή επί μιας εταιρίας η οποία υπόκειται στο δίκαιο κράτους μέλους ή στο δίκαιο κράτους μέλους του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) και επί της οποίας έχει εφαρμογή η δεύτερη οδηγία.

30 Το άρθρο 5, παράγραφοι 1 και 2, του WFBV επιβάλλει στα μέλη του διοικητικού συμβουλίου τύποις αλλοδαπών εταιριών να τηρούν λογιστικά βιβλία και να τα διατηρούν επί επτά έτη. Τα μέλη του διευθυντικού οργάνου οφείλουν να καταρτίζουν ετησίους λογαριασμούς και ετήσια έκθεση. Τα έγγραφα αυτά πρέπει να δημοσιεύονται διά καταθέσεως στο εμπορικό μητρώο και να πληρούν τις προϋποθέσεις του τίτλου 9 του βιβλίου 2 του BW, ώστε να διασφαλίζεται η εναρμόνισή τους με τα ετήσια έγγραφα των ολλανδικών εταιριών.

31 Επιπροσθέτως, τα μέλη του διευθυντικού οργάνου πρέπει να καταθέτουν, πριν από την 1η Απριλίου εκάστου έτους, στο εμπορικό μητρώο έγγραφο που να αποδεικνύει την καταχώριση στο μητρώο που προβλέπει η εφαρμοστέα επί της εταιρίας νομοθεσία (άρθρο 5, παράγραφος 4, του WFBV). Για την εφαρμογή των διατάξεων του WFBV, θεωρούνται ως μέλη του διοικητικού συμβουλίου, κατά το άρθρο 7, του εν λόγω νόμου, οι ασκούντες την καθημερινή διαχείριση της εταιρίας.

32 Επί των τύποις αλλοδαπών εταιριών εφαρμόζονται, κατ' αναλογίαν, τα άρθρα 2:249 και 2:260 του BW. Οι διατάξεις αυτές προβλέπουν, σε περίπτωση δημοσιεύσεως ανακριβών ετησίων εγγράφων ή ενδιαμέσων αριθμητικών στοιχείων, την εις ολόκληρον ευθύνη των μελών του διευθυντικού οργάνου και των λογιστών για τις ζημίες που υπέστησαν τρίτοι.

33 Πάντως, το άρθρο 5, παράγραφος 3, του WFBV προβλέπει ότι οι κατά το εν λόγω άρθρο, παράγραφοι 1 και 2, του WFBV υποχρεώσεις, όσον αφορά τα λογιστικά βιβλία και τα ετήσια έγγραφα, δεν εφαρμόζονται επί των εταιριών που υπόκεινται σε νομοθεσία κράτους μέλους ή σε νομοθεσία κράτους μέλους του ΕΟΧ και εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της τέταρτης οδηγίας ή της έβδομης οδηγίας.

II — Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

34 Η Inspire Art συστήθηκε στις 28 Ιουλίου 2000 υπό τη νομική μορφή της «private company limited by shares» του αγγλικού δικαίου, με έδρα το Folkestone (Ηνωμένο Βασίλειο). Ο μοναδικός της διευθύνων σύμβουλος («director»), με κατοικία στη Χάγη (Κάτω Χώρες), έχει την εξουσία να ενεργεί μόνος και αυτοτελώς για λογαριασμό της εταιρίας. Η εταιρία, η οποία υπό την εταιρική επωνυμία «Inspire Art Ltd» δραστηριοποιείται στον τομέα των πωλήσεων έργων τέχνης, άρχισε την εμπορική της δράση στις 17 Αυγούστου 2000 και διατηρεί υποκατάστημα στο Άμστερνταμ.

35 Η Inspire Art είναι καταχωρισμένη στο εμπορικό μητρώο του Εμπορικού Επιμελητηρίου του Άμστερνταμ, χωρίς μνεία ότι πρόκειται για τύποις αλλοδαπή εταιρία, κατά την έννοια του άρθρου 1 του WFBV.

36 Το εμπορικό επιμελητήριο, κρίνοντας ότι μια τέτοια μνεία είναι υποχρεωτική καθόσον η Inspire Art ασκεί τις εμπορικές της δραστηριότητες αποκλειστικά στις Κάτω Χώρες, ζήτησε στις 30 Οκτωβρίου 2000 από το Kantongerecht te Amsterdam να διατάξει τη συμπλήρωση της καταχωρίσεως της εν λόγω εταιρίας στο εμπορικό μητρώο με την προσθήκη της μνείας ότι η Inspire Art είναι τύποις αλλοδαπή εταιρία, κατά το άρθρο 1 του WFBV, ώστε να υπόκειται στις κατά νόμον διαφορετικές υποχρεώσεις που εκτέθηκαν ανωτέρω στις σκέψεις 22 έως 33 της παρούσας αποφάσεως.

37 Η Inspire Art αντιτάχθηκε στη συμπλήρωση της καταχωρίσεώς της, υποστηρίζοντας ότι δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 1 του WFBV. Επικουρικώς, σε περίπτωση που το Kantongerecht te Amsterdam κρίνει ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις αυτές, υποστήριξε ότι ο WFBV αντίκειται στο κοινοτικό δίκαιο, ειδικότερα δε στα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ.

38 Με διάταξή του της 5ης Φεβρουαρίου 2001, το Kantongerecht te Amsterdam έκρινε ότι η Inspire Art είναι τύποις αλλοδαπή εταιρία κατά την έννοια του άρθρου 1 του WFBV.

39 Ως προς το αν συμβιβάζεται ο WFBV με το κοινοτικό δίκαιο, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει τα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι απαγορεύουν να θέσουν οι Κάτω Χώρες με τον Wet op de formeel buitenlandse vennootschappen (νόμο περί των τύποις αλλοδαπών εταιριών) της 17ης Δεκεμβρίου 1997 περαιτέρω προϋποθέσεις, όπως αυτές που περιγράφονται στα

άρθρα 2 έως 5 του νόμου αυτού, για την ίδρυση στις Κάτω Χώρες θυγατρικής μιας εταιρίας η οποία ιδρύθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο με τον αποκλειστικό σκοπό να αποκτήσει κάποιο πλεονέκτημα έναντι των εταιριών που ιδρύθηκαν κατά το δίκαιο των Κάτω Χωρών, το οποίο, όσον αφορά την ίδρυση εταιριών και την καταβολή του εταιρικού κεφαλαίου, περιέχει αυστηρότερες διατάξεις από αυτές που ισχύουν στο Ηνωμένο Βασίλειο και το οποίο συνάγει τον σκοπό αυτόν από το ότι η εταιρία ασκεί τις δραστηριότητές της εξ ολοκλήρου ή σχεδόν εξ ολοκλήρου στις Κάτω Χώρες και, επί πλέον, δεν έχει πραγματικό σύνδεσμο με το κράτος όπου ισχύει το δίκαιο κατά το οποίο ιδρύθηκε;

2) Αν κατ' ορθή ερμηνεία των άρθρων αυτών οι διατάξεις του Wet op de formeel buitenlandse vennootschappen είναι ασυμβίβαστες με τα άρθρα αυτά, πρέπει το άρθρο 46 ΕΚ να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι τα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ δεν αποκλείουν τη δυνατότητα εφαρμογής της ολλανδικής ρυθμίσεως του Wet op de formeel buitenlandse vennootschappen, δεδομένου ότι με τον νόμο αυτόν θεσπίστηκαν διατάξεις που δικαιολογούνται από τους λόγους που έχει εκθέσει ο Ολλανδός νομοθέτης;»

III — Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

40 Το εμπορικό επιμελητήριο, η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων φρονούν ότι τα προδικαστικά ερωτήματα διατυπώθηκαν κατά τρόπο πολύ αόριστο από το αιτούν δικαστήριο. Πράγματι, δεδομένου ότι η διαφορά της κύριας δίκης αφορά αποκλειστικώς την καταχώριση μιας εταιρίας στο εμπορικό μητρώο, το Δικαστήριο πρέπει να περιορίσει την ανάλυσή του σε εκείνες μόνον τις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας που αφορούν το ζήτημα αυτό.

41 Κατά συνέπεια, προτείνουν στο Δικαστήριο να μην εξετάσει καθόλου τα άρθρα 3 και 6 του WFBV και να εξετάσει μερικώς μόνον τα άρθρα 2, 4 και 5 του εν λόγω νόμου (ειδικότερα, το άρθρο 2, παράγραφοι 1, in fine, και 2, το άρθρο 4, παράγραφοι 1, 2, 4 και 5, καθώς και το άρθρο 5, παράγραφοι 1 και 2).

42 Σχετικώς, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι η διαδικασία του άρθρου 234 ΕΚ αποτελεί μέσο συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων (βλ., μεταξύ άλλων, επί του ζητήματος αυτού, απόφαση της 16ης Ιουλίου 1992, C-343/90, Lourenço Dias, Συλλογή 1992, σ. I-4673, σκέψη 14).

43 Στο πλαίσιο αυτής της συνεργασίας, το εθνικό δικαστήριο, το οποίο είναι το μόνο που έχει άμεση γνώση των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης και το οποίο φέρει την ευθύνη της μέλλουσας να εκδοθεί δικαστικής αποφάσεως, είναι εκείνο που μπορεί καλύτερα να κρίνει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Lourenço Dias, προπαρατεθείσα, σκέψη 15, και της 22ας Ιανουαρίου 2002, C-390/99, Canal Satélite Digital, Συλλογή 2002, σ. I-607, σκέψη 18).

44 Κατά συνέπεια, εφόσον το ερώτημα που υπέβαλε το εθνικό δικαστήριο αφορά την ερμηνεία διατάξεως του κοινοτικού δικαίου, το Δικαστήριο υποχρεούται, κατ' αρχήν, να αποφανθεί (αποφάσεις Lourenço Dias, προπαρατεθείσα, σκέψη 16· της 15ης Δεκεμβρίου 1995, C-415/93, Bosman, Συλλογή 1995, σ. I-4921, σκέψη 59· της 13ης Μαρτίου 2001, C-379/98, PreussenElektra, Συλλογή 2001, σ. I-2099, σκέψη 38, και Canal Satélite Digital, προπαρατεθείσα, σκέψη 18).

45 Πάντως, κατά πάγια επίσης νομολογία, το Δικαστήριο κρίνει ότι οφείλει, εφόσον παρίσταται ανάγκη, να εξετάζει τις συνθήκες υπό τις οποίες του έχουν υποβληθεί τα ερωτήματα από τον εθνικό δικαστή, προκειμένου να ελέγξει κατά πόσον είναι αρμόδιο να απαντήσει (αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 1981, 244/80, Foglia, Συλλογή 1981, σ. 3045, σκέψη 21, και Canal Satélite Digital, προαναφερθείσα, σκέψη 19). Πράγματι, το πνεύμα συνεργασίας που πρέπει να πρυτανεύει στη λειτουργία της υποβολής προδικαστικού ερωτήματος υπαγορεύει, επίσης, ότι, από την πλευρά του, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να λαμβάνει υπόψη την αποστολή που έχει ανατεθεί στο Δικαστήριο, η οποία συνίσταται στο να συμβάλλει στην απονομή της δικαιοσύνης

εντός των κρατών μελών και όχι να διατυπώνει συμβουλευτικές γνώμες επί ερωτημάτων γενικών ή υποθετικών (βλ., μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσες αποφάσεις Foglia, σκέψεις 18 και 20, Lourenço Dias, σκέψη 17, και Bosman, σκέψη 60, καθώς και απόφαση της 21ης Μαρτίου 2002, C-451/99, Cura Anlagen, Συλλογή 2002, σ. I-3193, σκέψη 26).

46 Επιπλέον, επιβάλλεται η υπόμνηση ότι, προκειμένου να δοθεί στο Δικαστήριο η δυνατότητα να προβεί σε ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου που να έχει πρακτική αποτελεσματικότητα, πρέπει το εθνικό δικαστήριο να εξηγήσει τους λόγους για τους οποίους φρονεί ότι η απάντηση στα ερωτήματα αυτά είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς (βλ., μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσα απόφαση Foglia, σκέψη 17).

47 Έχοντας υπόψη του αυτά τα πληροφοριακά στοιχεία, το Δικαστήριο θα είναι σε θέση να κρίνει αν η ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου που του ζητείται έχει σχέση με το υποστατό και το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης. Αν προκύπτει ότι το υποβληθέν ερώτημα είναι προφανώς αλυσιτελές για την επίλυση αυτής της διαφοράς, το Δικαστήριο οφείλει να διαπιστώσει ότι δεν συντρέχει λόγος να αποφανθεί (προπαρατεθείσα απόφαση Lourenço Dias, σκέψη 20).

48 Ενόψει των ανωτέρω, επιβάλλεται να εξεταστεί αν τα ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο στο πλαίσιο της παρούσας υποθέσεως είναι κρίσιμα για την επίλυση αυτής της διαφοράς.

49 Καίτοι το κεντρικό ζήτημα της διαφοράς στην κύρια δίκη είναι το αν η Inspire Art πρέπει ή μη να καταχωριστεί στο εμπορικό μητρώο ως τύποις αλλοδαπή εταιρία, εντούτοις, η καταχώριση αυτή συνεπάγεται αυτομάτως και αναγκαστικώς ορισμένες έννομες συνέπειες, τις οποίες προβλέπουν τα άρθρα 2 έως 5 του WFBV.

50 Το εθνικό δικαστήριο έκρινε, στο πλαίσιο αυτό, ότι ανακύπτει ζήτημα συμβιβαστού με τα άρθρα 43 ΕΚ, 46 ΕΚ και 48 ΕΚ, ειδικότερα όσον αφορά ορισμένες υποχρεώσεις, προβλεπόμενες από τα άρθρα 2 εως 5 του WFBV, όπως η υποχρέωση καταχωρίσεως ως τύποις αλλοδαπή εταιρία, η υποχρέωση μνείας της ιδιότητας αυτής επί όλων των έγγραφών της εταιρίας, η υποχρέωση περί ενός ελάχιστου απαιτουμένου κεφαλαίου και η προσωπική ευθύνη των μελών του διευθυντικού οργάνου, τα οποία καθίστανται εις ολόκληρον οφειλέτες, σε περίπτωση που το εταιρικό κεφάλαιο δεν αντιστοιχεί ή δεν αντιστοιχεί πλέον με το κατώτατο όριο κεφαλαίου που προβλέπει ο νόμος.

51 Συνεπώς, για να δοθεί χρήσιμη απάντηση στο εθνικό δικαστήριο, κατά την έννοια της προαναφερθείσας νομολογίας, επιβάλλεται να εξεταστούν όλες αυτές οι διατάξεις σε σχέση με την ελευθερία εγκαταστάσεως που διασφαλίζει η Συνθήκη, καθώς και σε σχέση με τις οδηγίες περί του δικαίου των εταιριών.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

52 Με τα προδικαστικά ερωτήματα, τα οποία επιβάλλεται να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ερωτά ουσιαστικώς:

— αν τα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ έχουν την έννοια ότι αποκλείουν νομοθετική ρύθμιση κράτους μέλους, όπως αυτή του WFBV, η οποία προβλέπει συμπληρωματικές προϋποθέσεις, όπως ορίζεται στα άρθρα 2 έως 5 του εν λόγω νόμου, για δευτερεύουσα εγκατάσταση στο εν λόγω κράτος μέλος εταιρίας η οποία έχει συσταθεί σε άλλο κράτος μέλος, με μοναδικό σκοπό να εκμεταλευθεί ορισμένα πλεονεκτήματα σε σχέση με τις εταιρίες που έχουν συσταθεί κατά τη νομοθεσία του κράτους μέλους εγκαταστάσεως, η οποία προβλέπει αυστηρότερες προϋποθέσεις από ό,τι η νομοθεσία του κράτους μέλους συστάσεως, όσον αφορά τη σύσταση της εταιρίας και την καταβολή του κεφαλαίου·

— αν το γεγονός ότι η νομοθεσία του κράτους μέλους εγκαταστάσεως συνάγει την προαναφερθείσα πρόθεση από το ότι η εταιρία ασκεί τις δραστηριότητές της εξ ολοκλήρου ή σχεδόν εξ ολοκλήρου στο δεύτερο αυτό κράτος μέλος και δεν έχει κανένα πραγματικό δεσμό με το κράτος κατά τη νομοθεσία του οποίου συστήθηκε, επηρεάζει την ανάλυση του Δικαστηρίου επί του ζητήματος αυτού·

— αν, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ένα ή το άλλο εκ των δύο αυτών ερωτημάτων, εθνική νομοθεσία, όπως αυτή του WFBV, μπορεί να δικαιολογηθεί βάσει του άρθρου 46 ΕΚ ή για επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος.

53 Επιβάλλεται, κατ' αρχάς, να διαπιστωθεί ότι το άρθρο 5, παράγραφοι 1 και 2, του WFBV, στο οποίο αναφέρονται τα προδικαστικά ερωτήματα, αφορά την τήρηση και την κατάθεση των ετησίων λογαριασμών τύποις αλλοδαπών εταιριών. Πάντως, το άρθρο 5, παράγραφος 3, του WFBV προβλέπει ότι οι προβλεπόμενες στις παραγράφους 1 και 2 του εν λόγω άρθρου υποχρεώσεις δεν εφαρμόζονται επί εταιριών οι οποίες υπόκεινται στο δίκαιο άλλου κράτους μέλους και επί των οποίων έχει, μεταξύ άλλων, εφαρμογή η τέταρτη οδηγία. Η Inspire Art εμπίπτει στην εξαίρεση αυτή, καθόσον υπόκειται στο αγγλικό δίκαιο και εμπίπτει στο πεδίο προσωπικής εφαρμογής της τέταρτης οδηγίας.

54 Συνεπώς, παρέλκει η εκ μέρους του Δικαστηρίου εξέταση του συμβιβαστού μιας διατάξεως όπως αυτή του άρθρου 5 του WFBV, με το κοινοτικό δίκαιο.

55 Δεύτερον, πολλές διατάξεις του WFBV εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της ενδέκατης οδηγίας, εφόσον αυτή αναφέρεται στη δημοσιότητα των υποκαταστημάτων που ιδρύονται σε κράτος μέλος από εταιρίες εμπίπτουσες στην πρώτη οδηγία και διεπόμενες από το δίκαιο άλλου κράτους μέλους.

56 Από αυτής της απόψεως, κατ' αρχάς, όπως υπογραμμίζει η Επιτροπή, ορισμένες από τις υποχρεώσεις που προβλέπει ο WFBV συνιστούν μεταφορά στην εσωτερική νομοθεσία ρυθμίσεων περί δημοσιότητας που προβλέπει η ενδέκατη οδηγία.

57 Πρόκειται, ειδικότερα, για υποχρεώσεις σχετικές με τη μνεία, στο εμπορικό μητρώο του κράτους υποδοχής, της καταχωρίσεως σε αλλοδαπό εμπορικό μητρώο, καθώς και του αριθμού καταχωρίσεως της εταιρίας στο μητρώο αυτό (άρθρο 2, παράγραφος 1, του WFBV και άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της ενδέκατης οδηγίας), της καταθέσεως στο ολλανδικό εμπορικό μητρώο επικυρωμένης δηλώσεως της συστατικής πράξεως και του καταστατικού της εταιρίας σε ολλανδική, γαλλική, αγγλική ή γερμανική γλώσσα (άρθρο 2, παράγραφος 1, του WFBV και άρθρα 2, παράγραφος 2, στοιχείο β', και 4 της ενδέκατης οδηγίας), καθώς και την ετήσια κατάθεση στο εν λόγω εμπορικό μητρώο μιας βεβαιώσεως περί καταχωρίσεως στο αλλοδαπό εμπορικό μητρώο (άρθρο 5, παράγραφος 4, του WFBV, και άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της ενδέκατης οδηγίας).

58 Οι διατάξεις αυτές, η συμφωνία των οποίων με την ενδέκατη οδηγία δεν αμφισβητήθηκε, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστούν κώλυμα στην ελευθερία εγκαταστάσεως.

59 Πάντως, επιβάλλεται σχετικώς να υπογραμμιστεί ότι η συμφωνία των διαφόρων μέτρων δημοσιότητας, στα οποία αναφέρεται η σκέψη 57 της παρούσας αποφάσεώς, δεν έχει ως αυτόματη συνέπεια να καθιστά σύμφωνες με το κοινοτικό δίκαιο τις κυρώσεις που προβλέπει ο WFBV για την περίπτωση μη συμμορφώσεως προς τα ανωτέρω μέτρα δημοσιότητας.

60 Το άρθρο 4, παράγραφος 4, του WFBV προβλέπει την προσωπική και εις ολόκληρο ευθύνη των μελών του διευθυντικού οργάνου, με την εταιρία, για νομικές πράξεις που συνήφθησαν κατά την περίοδο της διοικήσεώς τους για λογαριασμό της εταιρίας, εφόσον δεν έχουν εκπληρωθεί οι σχετικές με τη δημοσιότητα στο εμπορικό μητρώο υποχρεώσεις.

61 Βεβαίως, το άρθρο 12 της ενδέκατης οδηγίας επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να προβλέψουν κατάλληλες κυρώσεις για την περίπτωση μη συμμορφώσεως προς την υποχρέωση της απαιτούμενης δημοσιότητας των υποκαταστημάτων στο κράτος υποδοχής.

62 Επιβάλλεται, σχετικώς, να υπομνηστεί ότι, κατά πάγια νομολογία, οσάκις διάταξη του κοινοτικού δικαίου δεν περιέχει ειδική διάταξη προβλέπουσα κύρωση σε περίπτωση παραβάσεώς της ή παραπέμπει σχετικώς στις εθνικές νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις, το άρθρο 10 ΕΚ επιβάλλει στα κράτη μέλη να λάβουν κάθε πρόσφορο μέτρο που να εγγυάται την εφαρμογή και την αποτελεσματικότητα του κοινοτικού δικαίου. Προς τούτο, μολονότι διατηρούν διακριτική ευχέρεια ως προς την επιλογή των κυρώσεων, τα κράτη μέλη πρέπει να μεριμνούν ώστε οι παραβάσεις της κοινοτικής ρυθμίσεως να τιμωρούνται υπό ουσιαστικές και διαδικαστικές προϋποθέσεις ανάλογες προς εκείνες που ισχύουν για παραβάσεις παρεμφερούς φύσεως και σημασίας του εθνικού δικαίου και, εν πάση περιπτώσει, προσδίδουσες στην κύρωση αποτελεσματικό, ανάλογο και αποτρεπτικό χαρακτήρα (αποφάσεις της 21ης Σεπτεμβρίου 1989, 68/88, Επιτροπή κατά Ελλάδος, Συλλογή 1989, σ. 2965, σκέψεις 23 και 24· της 10ης Ιουλίου 1990, C-326/88, Hansen, Συλλογή 1990, σ. I-2911, σκέψη 17· της 26ης Οκτωβρίου 1995, C-36/94, Siesse, Συλλογή 1995, σ. I-3573, σκέψη 20, και της 27ης Φεβρουαρίου 1997, C-177/95, Ebony Maritime και Loten Navigation (Συλλογή 1997, σ. I-1111, σκέψη 35).

63 Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο, μόνο αρμόδιο να ερμηνεύσει το εθνικό δίκαιο, να κρίνει αν η κύρωση που προβλέπει το άρθρο 4, παράγραφος 4, του WFBV πληροί αυτές τις προϋποθέσεις και, ιδίως, αν δεν αντιμετωπίζει δυσμενώς τις τύποις αλλοδαπές εταιρίες σε σχέση με τις ολλανδικές εταιρίες, σε περίπτωση μη τηρήσεως των υποχρεώσεων περί δημοσιότητας, που υπομνήσθηκαν στη σκέψη 56 της παρούσας αποφάσεως.

64 Αν το αιτούν δικαστήριο καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το άρθρο 4, παράγραφος 4, του WFBV αντιμετωπίζει διαφορετικά τις τύποις αλλοδαπές εταιρίες σε σχέση με τις ημεδαπές εταιρίες, επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι η διάταξη αυτή αντιβαίνει προς το κοινοτικό δίκαιο.

65 Αντιθέτως, δεν περιλαμβάνονται στον κατάλογο που προβλέπει το άρθρο 2 της ενδέκατης οδηγίας οι άλλες υποχρεώσεις δημοσιότητας που προβλέπει ο WFBV, όπως η μνεία στο εμπορικό μητρώο ότι η εταιρία είναι τύποις αλλοδαπή εταιρία (άρθρα 1 και 2, παράγραφος 1, του WFBV), η μνεία στο εμπορικό μητρώο του κράτους υποδοχής της ημερομηνίας της πρώτης καταχωρίσεως στο αλλοδαπό εμπορικό μητρώο και οι σχετικές με τον μοναδικό εταίρο πληροφορίες (άρθρο 2, παράγραφος 1, του WFBV), καθώς και η υποχρεωτική κατάθεση λογιστικής δηλώσεως ότι η εταιρία πληροί τις προϋποθέσεις περί κατωτάτου ορίου κεφαλαίου, αναληφθέντος και καταβληθέντος, και περί ιδίων κεφαλαίων (άρθρο 4, παράγραφος 3, του WFBV). Ομοίως, η μνεία της ιδιότητας της «τύποις αλλοδαπής εταιρίας» επί όλων των εγγράφων αυτής της εταιρίας (άρθρο 3 του WFBV) δεν περιλαμβάνεται στο άρθρο 6 της ενδέκατης οδηγίας.

66 Πρέπει συνεπώς, όσον αφορά αυτές τις υποχρεώσεις, να εξεταστεί αν η επιτευχθείσα με την ενδέκατη οδηγία εναρμόνιση, ειδικότερα με τα άρθρα 2 και 6 αυτής, είναι εξαντλητική.

67 Επιβάλλεται προς τούτο να υπομνηστεί ότι η ενδέκατη οδηγία εκδόθηκε βάσει του άρθρου 54, παράγραφος 3, στοιχείο ζ', της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 44, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', ΕΚ), το οποίο προβλέπει ότι το Συμβούλιο και η Επιτροπή ασκούν τα καθήκοντα που τους ανατίθενται από το άρθρο αυτό «συντονίζοντας, κατά το αναγκαίο μέτρο και με τον σκοπό να τις καταστήσουν ισοδύναμες, τις εγγυήσεις που απαιτούν τα κράτη μέλη εκ μέρους των εταιριών κατά την έννοια του άρθρου 58, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης για την προστασία των συμφερόντων των εταίρων και των τρίτων».

68 Επιπροσθέτως, από την τέταρτη και πέμπτη αιτιολογική σκέψη της ενδέκατης οδηγίας προκύπτει ότι οι διαφορές που υφίστανται ως προς τα υποκαταστήματα μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών, ιδίως όσον αφορά τη δημοσιότητα, είναι ικανές να παρακωλύσουν την άσκηση της ελευθερίας εγκαταστάσεως και ότι, κατά συνέπεια, επιβάλλεται να απαλειφθούν.

69 Συνεπώς, υπό την επιφύλαξη των υποχρεώσεων ενημερώσεως που υπέχουν τα υποκαταστήματα και οι οποίες απορρέουν από το κοινωνικό και το φορολογικό δίκαιο ή αφορούν τον τομέα των στατιστικών, η εναρμόνιση της δημοσιότητας των υποκαταστημάτων, όπως αυτή επιτεύχθηκε με την ενδέκατη οδηγία, είναι εξαντλητική, διότι μόνο με τον τρόπο αυτό θα ήταν δυνατή η υλοποίηση του σκοπού που επιδιώκει.

70 Επιβάλλεται, επίσης, να υπογραμμιστεί ότι το άρθρο 2, παράγραφος 1, της ενδέκατης οδηγίας έχει διατυπωθεί κατά τρόπο περιοριστικό. Επιπλέον, η δεύτερη παράγραφος του εν λόγω άρθρου περιλαμβάνει κατάλογο προαιρετικών μέτρων δημοσιότητας των υποκαταστημάτων, διάταξη η οποία έχει λόγο υπάρξεως μόνον αν τα κράτη μέλη δεν έχουν τη δυνατότητα επιλογής άλλων μέτρων δημοσιότητας των υποκαταστημάτων πλην εκείνων που προβλέπει η εν λόγω οδηγία.

71 Συνεπώς, τα διάφορα μέτρα δημοσιότητας που προβλέπει ο WFBV, και εκτέθηκαν ανωτέρω στη σκέψη 65 της παρούσας αποφάσεως, είναι αντίθετα προς την ενδέκατη οδηγία.

72 Επιβάλλεται συνεπώς, ως προς το ζήτημα αυτό, το συμπέρασμα ότι το άρθρο 2 της ενδέκατης οδηγίας αποκλείει εθνική νομοθετική ρύθμιση, όπως ο WFBV, η οποία προβλέπει για το υποκατάστημα εταιρίας συσταθείσας σύμφωνα με εθνική νομοθεσία άλλου κράτους μέλους υποχρεώσεις περί δημοσιότητας μη προβλεπόμενες από την εν λόγω οδηγία.

73 Τρίτον, πολλές διατάξεις του WFBV δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της ενδέκατης οδηγίας. Πρόκειται για τους κανόνες περί του απαιτουμένου ελαχίστου ορίου κεφαλαίου, τόσο κατά τον χρόνο καταχωρίσεως όσο και καθ' όλη τη διάρκεια υπάρξεως της τύποις αλλοδαπής εταιρίας, καθώς και για τους κανόνες περί κυρώσεως που επιβάλλεται σε περίπτωση μη συμμορφώσεως προς τις προβλεπόμενες από τον WFBV υποχρεώσεις, δηλαδή την εις ολόκληρον ευθύνη, μαζί με την εταιρία, των μελών του διευθυντικού οργάνου (άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, του WFBV). Επιβάλλεται, κατά συνέπεια, να εξεταστούν οι διατάξεις αυτές υπό το πρίσμα των άρθρων 43 ΕΚ και 48 ΕΚ.

Επί της υπάρξεως κωλύματος στην ελευθερία εγκαταστάσεως

Παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο

74 Κατά την άποψη του εμπορικού επιμελητηρίου, όπως, επίσης, κατά την άποψη της Ολλανδικής, Γερμανικής, Ιταλικής και Αυστριακής Κυβερνήσεως, τα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ δεν αποκλείουν την εφαρμογή διατάξεων όπως αυτές του WFBV.

75 Κατ' αρχάς, οι κανόνες που θέτει ο WFBV δεν αφορούν ούτε τη σύσταση των εταιριών κατά το δίκαιο άλλου κράτους μέλους ούτε την καταχώρισή τους (και, συνεπώς, την αναγνώρισή τους). Πράγματι, αναγνωρίζεται η εγκυρότητα αυτών των εταιριών και δεν απαγορεύεται η καταχώρισή τους, ώστε να μην τίθεται υπό αμφισβήτηση η ελευθερία εγκαταστάσεως.

76 Συνεπώς, οι σκέψεις που διατύπωσε το Δικαστήριο στην απόφαση της 9ης Μαρτίου 1999, C-212/97, Centros (Συλλογή 1999, σ. I-1459), δεν ισχύουν για την παρούσα υπόθεση, καθόσον αφορούν μόνον τους κανόνες περί καταχωρίσεως αλλοδαπών εταιριών, χωρίς να αναφέρονται στην ελευθερία των κρατών μελών να θέτουν προϋποθέσεις στην άσκηση ορισμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων.

77 Η Ολλανδική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το εφαρμοζόμενο στις Κάτω Χώρες σύστημα καταχωρίσεως των εταιριών οι οποίες έχουν συσταθεί κατά τη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους και ασκούν ή επιθυμούν να ασκήσουν τις δραστηριότητές τους στις Κάτω Χώρες είναι ιδιαίτερα φιλελεύθερο. Δυνάμει αυτής της αρχής, όπως διατυπώνεται στο άρθρο 2 του Wet conflictenrecht corporaties της 17ης Δεκεμβρίου 1997 (νόμου περί κανόνων συγκρούσεως εφαρμοστέων επί νομικών προσώπων της 17ης Δεκεμβρίου 1997, στο εξής: νόμος περί κανόνων συγκρούσεως), «εταιρία η οποία, ως εκ της συμβάσεως ή της ιδρυτικής της πράξεως, έχει, κατά τον χρόνο συνάψεως αυτής της συμβάσεως ή πράξεως, την έδρα της ή, ελλείψει αυτής, το επίκεντρο των εξωτερικών της παρεμβάσεων στο έδαφος του κράτους κατά το δίκαιο του οποίου έχει συσταθεί διέπεται από το δίκαιο του κράτους αυτού».

78 Η Ολλανδική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η ύπαρξη εταιριών οι οποίες έχουν εγκύρως συσταθεί κατά το δίκαιο άλλου κράτους μέλους αναγνωρίζεται άνευ διατυπώσεων στις Κάτω Χώρες. Οι εταιρίες αυτές υπόκεινται στο δίκαιο του κράτους συστάσεώς τους· στερείται, κατ' αρχήν, σημασίας το αν η οικεία εταιρία ασκεί στο κράτος αυτό δραστηριότητα.

79 Παρατηρήθηκε, όμως, στην πράξη, ότι το ιδιαίτερα φιλόξενο αυτό καθεστώς είχε ως συνέπεια την αύξουσα προσφυγή σε αλλοδαπές εταιρίες για λόγους τους οποίους ο Ολλανδός νομοθέτης δεν είχε λάβει υπόψη του ούτε είχε προβλέψει. Συνεχώς και συχνότερα εταιρίες οι οποίες κατά κύριο λόγο ή αποκλειστικώς ασκούν τις δραστηριότητές τους στην ολλανδική αγορά ιδρύονται στην αλλοδαπή με σκοπό να παρακάμψουν τις επιτακτικές υποχρεώσεις που επιβάλλει το ολλανδικό εταιρικό δίκαιο.

80 Ενόψει αυτής της εξελίξεως, το άρθρο 6 του νόμου περί κανόνων συγκρούσεως προέβλεψε μια περιορισμένη εξαίρεση από το φιλελεύθερο αυτό σύστημα, ορίζοντας ότι «ο παρών νόμος δεν θίγει τις διατάξεις του [WFBV]».

81 Επιπροσθέτως, το εμπορικό επιμελητήριο και η Ολλανδική, η Γερμανική, η Ιταλική και η Αυστριακή Κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι οι διατάξεις του WFBV δεν αφορούν την ελευθερία εγκαταστάσεως, αλλά περιορίζονται να επιβάλλουν στις κεφαλαιουχικές εταιρίες που έχουν συσταθεί κατά δίκαιο διαφορετικό του ολλανδικού έναν περιορισμένο αριθμό προσθέτων υποχρεώσεων αναφορικά με την άσκηση των επαγγελματικών τους δραστηριοτήτων και τη συμπεριφορά της εταιρίας, ώστε να διασφαλιστεί ότι οι τρίτοι θα είναι σαφώς ενημερωμένοι περί του ότι εταιρίες όπως η Inspire Art είναι τύποις αλλοδαπές εταιρίες και ότι, εξάλλου, — διά της καταθέσεως ορισμένων εγγράφων και δηλώσεων — οι εν λόγω τρίτοι θα απολαύουν των αυτών εγγυήσεων που τους παρέχουν οι συναλλαγές με τις ολλανδικές εταιρίες όταν συνάπτουν συμβάσεις με τις εταιρίες αυτές.

82 Οι προϋποθέσεις αυτές δεν δημιουργούν δυσμενείς διακρίσεις διότι αντιστοιχούν προς επιτακτικούς κανόνες του ολλανδικού εταιρικού δικαίου που εφαρμόζονται επί εταιριών περιορισμένης ευθύνης οι οποίες έχουν συσταθεί στις Κάτω Χώρες. Επιπροσθέτως, οι προϋποθέσεις αυτές, τις οποίες πρέπει να πληρούν τόσο οι

ολλανδικές εταιρίες όσο και οι τύποις αλλοδαπές εταιρίες, αποβλέπουν στην προστασία μη οικονομικών συμφερόντων — τα οποία έχουν αναγνωριστεί σε κοινοτικό επίπεδο — και αφορούν την προστασία των καταναλωτών και των πιστωτών.

83 Υποστηρίζοντας ότι ο WFBV έχει εφαρμογή δυνάμει του διεθνούς ιδιωτικού δικαίου, το εμπορικό επιμελητήριο και η Ολλανδική, η Γερμανική και η Αυστριακή Κυβέρνηση επικαλούνται την απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1988, 81/87, Daily Mail και General Trust (Συλλογή 1988, σ. 5483), και τη σχετική νομολογία. Κατά την άποψή τους, το Δικαστήριο αποφάνθηκε, στην υπόθεση εκείνη, ότι τα άρθρο 43 ΕΚ και 48 ΕΚ δεν αποκλείουν την αρμοδιότητα των κρατών μελών να προσδιορίζουν τα ίδια το ενδεδειγμένο στοιχείο συνδέσεως μιας εταιρίας με την εθνική τους έννομη τάξη. Το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγουν είναι ότι τα άρθρα αυτά δεν αποκλείουν τη θέσπιση, δυνάμει του διεθνούς ιδιωτικού δικαίου, κανόνων εφαρμοζομένων επί εταιριών οι οποίες μερικώς εμπίπτουν στην ολλανδική νομοθεσία. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, ο WFBV λαμβάνει, απλώς, ως κρίσιμο στοιχείο τον τόπο στον οποίο η εταιρία ασκεί τη δραστηριότητά της, πέραν του στοιχείου συνδέσεως που συνιστά ο «τόπος συστάσεως και καταχωρίσεως».

84 Η Γερμανική και η Αυστριακή Κυβέρνηση υποστήριξαν, επίσης, σε επίπεδο αρχών, ότι σκοπός των άρθρων 43 ΕΚ και 48 ΕΚ, όσον αφορά την ελευθερία ιδρύσεως υποκαταστήματος, είναι να παράσχουν τη δυνατότητα σε επιχειρήσεις οι οποίες ασκούν δραστηριότητα σε κράτος μέλος να αναπτύξουν επίσης δραστηριότητα σε άλλο κράτος μέλος, κατάσταση που δεν αντιστοιχεί με εκείνη των εταιριών-«γραμματοκιβώτιο».

85 Η Αυστριακή και η Γερμανική Κυβέρνηση θέτουν το ερώτημα μήπως, στην περίπτωση των τύποις αλλοδαπών εταιριών, τα υποκαταστήματα πρέπει να θεωρηθούν ως κύριες εγκαταστάσεις και μήπως, στην περίπτωσή τους, έχουν εφαρμογή οι αρχές της πρωταρχικής ελευθερίας εγκαταστάσεως. Στην ίδια αυτή οπτική, η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το γεγονός ότι εταιρία συσταθείσα σε κράτος μέλος ουδέποτε άσκησε σε αυτό δραστηριότητα, δεν επιτρέπει να θεωρηθεί αυτή ως υποκατάστημα όταν αναπτύσσει την οικονομική της δραστηριότητα σε άλλο κράτος μέλος. Καθόσον έχει το επίκεντρο της δραστηριότητάς της σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο στο οποίο τύποις υπάγεται, μια τέτοια εταιρία θα έπρεπε να θεωρηθεί ως πρωταρχικώς εγκατεστημένη στο πρώτο κράτος.

86 Τέλος, η Ολλανδική, η Γερμανική και η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι το Δικαστήριο έχει δεχθεί ότι τα κράτη μέλη δικαιούνται να λαμβάνουν μέτρα προκειμένου να εμποδίζουν την προσπάθεια ορισμένων από τους υπηκόους τους να αποφεύγουν καταχρηστικά την υπαγωγή τους στην εθνική νομοθεσία, καταχρώμενοι ευκολιών που δημιουργούνται δυνάμει της Συνθήκης (προπαρατεθείσα απόφαση Centros, σκέψη 24, και παρατιθέμενη εκεί νομολογία). Η ενδεχόμενη κατάχρηση πρέπει να εκτιμάται λαμβανομένων υπόψη των σκοπών τους οποίους επιδιώκουν οι σχετικές διατάξεις του κοινοτικού δικαίου (απόφαση της 2ας Μαΐου 1996, C-206/94, Paletta, Συλλογή 1996, σ. I-2357, σκέψη 25).

87 Οι εν λόγω κυβερνήσεις υποστηρίζουν ότι κατά τις αποφάσεις της 10ης Ιουλίου 1986, 79/85, Segers (Συλλογή 1986, σ. 2375, σκέψη 16), και Centros (προπαρατεθείσα, σκέψη 29), το γεγονός ότι μια εταιρία έχει συσταθεί σε κράτος μέλος, αλλά ασκεί το σύνολο των δραστηριοτήτων της μέσω υποκαταστήματός της εγκατεστημένου σε άλλο κράτος μέλος δεν συνιστά επαρκές επιχείρημα ώστε να μην αναγνωριστεί υπέρ των ενδιαφερομένων το δικαίωμα ελεύθερης εγκατάστασης, με το επιχείρημα της καταχρήσεως, της απάτης και/ή της ανεπίτρεπτης παρακάμψεως των εθνικών νόμων.

88 Πάντως, στην προκειμένη περίπτωση, ο WFBV, χωρίς να αποκλείει την αναγνωρίση εταιρίας συσταθείσας κατά το δίκαιο άλλου κράτους μέλους και χωρίς να αποκλείει την καταχώριση του υποκαταστήματος, περιορίζεται, κατά την άποψη των εν λόγω κυβερνήσεων, να επιβάλει ορισμένες, περιορισμένου χαρακτήρα, προληπτικές υποχρεώσεις, καθώς και ένα κατασταλτικό έλεγχο για την περίπτωση κατά την οποία μια εταιρία αποφεύγει τους επιτακτικούς κανόνες εταιρικού δικαίου που έχουν εφαρμογή στο κράτος μέλος εκείνο στο οποίο ασκεί το σύνολο των δραστηριοτήτων της.

89 Κατά συνέπεια, αν, σε περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης, κατά την οποία εταιρία βαίνει πέραν της απλής ασκήσεως του δικαιώματος ελευθέρας εγκαταστάσεως, η δε σύστασή της σε άλλο κράτος μέλος αποσκοπεί στην αποφυγή του συνόλου των κανόνων που εφαρμόζονται επί της συστάσεως και λειτουργίας εται-

ριών στο κράτος μέλος όπου ασκεί το σύνολο των δραστηριοτήτων της, επιτραπεί στην εταιρία αυτή να επικαλεστεί την ελευθερία εγκαταστάσεως, τούτο θα είχε ως συνέπεια την κατά τρόπο ανεπίτρεπτο αποφυγή της εφαρμογής της εθνικής νομοθεσίας. Συνεπώς, στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου, επιτρέπεται η λήψη μέτρων όπως αυτά που προβλέπει ο WFBV.

90 Αντιθέτως, κατά την άποψη της Inspire Art, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου και της Επιτροπής, οι διατάξεις του WFBV θίγουν την ελευθερία εγκαταστάσεως που διασφαλίζουν τα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ, καθόσον επιβάλλουν στις τύποις αλλοδαπές εταιρίες υποχρεώσεις οι οποίες καθιστούν σαφώς λιγότερο ελκυστική την άσκηση του δικαιώματος ελεύθερης εγκαταστάσεως. Αυτός, εξάλλου, είναι ο διακηρυγμένος σκοπός αυτών των διατάξεων.

91 Η Inspire Art, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι οι κανόνες περί ελεύθερης εγκαταστάσεως εφαρμόζονται σε περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης. Επικαλούμενοι τις αποφάσεις Segers και Centros, προπαρατεθείσες, υποστηρίζουν ότι μια εταιρία μπορεί, επίσης, να επικαλεστεί την ελευθερία εγκαταστάσεως και στην περίπτωση που έχει συσταθεί σε κράτος μέλος με σκοπό να εγκατασταθεί σε άλλο κράτος μέλος όπου ασκεί το μεγαλύτερο μέρος ή ακόμα και το σύνολο, των οικονομικών της δραστηριοτήτων. Δεν έχει σημασία το ότι η εταιρία συστήθηκε στο πρώτο κράτος μέλος απλώς για να αποφύγει την εφαρμογή της νομοθεσίας του δευτέρου κράτους μέλους. Κατά τη νομολογία αυτή, το στοιχείο αυτό ουδόλως συνιστά κατάχρηση, αλλά απλή άσκηση της ελευθερίας εγκαταστάσεως που διασφαλίζει η Συνθήκη.

92 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι άρθρο 1 του WFBV λαμβάνει υπόψη τον τόπο όπου αναπτύσσεται η δραστηριότητα της εταιρίας ανάγοντάς τον σε στοιχείο συνδέσεως για την εφαρμογή ορισμένων επιτακτικών διατάξεων της νομοθεσίας του κράτους υποδοχής. Η χρησιμοποίηση του κριτηρίου της πραγματικής δραστηριότητας ως στοιχείου συνδέσεως, η οποία δεν ανταποκρίνεται σε κανένα από τα κριτήρια του άρθρου 48 ΕΚ, συνιστά προσβολή της ελευθερίας εγκαταστάσεως, καθόσον περιορίζει το συμφέρον για την άσκηση αυτής της ελευθερίας εκ μέρους εταιριών οι οποίες έχουν συσταθεί στην αλλοδαπή και οι οποίες, στη συνέχεια επιθυμούν να ασκήσουν δραστηριότητες στις Κάτω Χώρες, καθόσον κηρύσσονται εφαρμοστέοι επ' αυτών και άλλοι κανόνες πέραν εκείνων του κράτους συστάσεως.

93 Η Inspire Art υποστηρίζει την ίδια ερμηνεία του WFBV. Διευκρινίζει ότι, καίτοι η εθνική νομοθεσία προβλέπει την, κατ' αρχήν, υπαγωγή των εταιριών στη νομοθεσία του κράτους στο οποίο έχουν συσταθεί, ο Ολλανδός νομοθέτης επιχείρησε να αμυνθεί κατά της συστάσεως, την οποία χαρακτηρίζει ως καταχρηστική, εταιριών βάσει αλλοδαπών νομοθεσιών, με μοναδικό σκοπό την αποκλειστική ή κύρια άσκηση των δραστηριοτήτων τους στις Κάτω Χώρες, επιτάσσοντας την εφαρμογή των διατάξεων της ολλανδικής νομοθεσίας περί εταιριών στις εταιρίες αυτού του είδους. Ο νομοθέτης δικαιολόγησε το σύστημα αυτό προβάλλοντας την προστασία των πιστωτών. Συνεπώς, ο WFBV δεν πρέπει να νοηθεί ως περίπτωση εφαρμογής της θεωρίας της πραγματικής έδρας, κατά την οποία μια εταιρία υπόκειται στη νομοθεσία εκείνου του κράτους μέλους στο οποίο έχει την πραγματική της έδρα.

94 Τέλος, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υπογραμμίζει τη θεμελιώδη σημασία που έχει για τη λειτουργία της κοινής αγοράς η δυνατότητα δημιουργίας δευτερευουσών εγκαταστάσεων σε άλλα κράτη μέλη. Υποστηρίζει ότι η προπαρατεθείσα απόφαση Centros δύναται πλήρως να εφαρμοστεί στην παρούσα υπόθεση.

Απάντηση του Δικαστηρίου

95 Επιβάλλεται, κατ' αρχάς, να διευκρινιστεί ότι το Δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί ότι δεν έχει σημασία, ως προς την εφαρμογή των κανόνων περί ελεύθερης εγκαταστάσεως, το γεγονός ότι μια εταιρία έχει συσταθεί σε κράτος μέλος με σκοπό την εγκατάστασή της σε άλλο κράτος μέλος, όπου πρόκειται να ασκεί το κύριο μέρος ή και το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων της (προπαρατεθείσες αποφάσεις Segers, σκέψη 16, και Centros, σκέψη 17). Πράγματι, οι λόγοι για τους οποίους επιλέγει μια εταιρία να συσταθεί εντός ενός κράτους μέλους είναι, πλην της περιπτώσεως απάτης, άνευ σημασίας ως προς την εφαρμογή των κανόνων περί ελευθερίας εγκαταστάσεως (προπαρατεθείσα απόφαση Centros, σκέψη 18).

96 Το Δικαστήριο έχει, επίσης, αποφανθεί ότι δεν συνιστά κατάχρηση το γεγονός ότι η εταιρία συστήθηκε σε κράτος μέλος με αποκλειστικό σκοπό να επωφεληθεί από μια ευνοϊκότερη νομοθεσία, τούτο δε ακόμα και στην περίπτωση που η συγκεκριμένη εταιρία αναπτύσσει κυρίως ή αποκλειστικώς τις δραστηριότητες στο κράτος εγκαταστάσεως (προπαρατεθείσες αποφάσεις Segers, σκέψη 16, και Centros, σκέψη 18).

97 Συνεπώς, οι εταιρίες αυτές δικαιούνται να ασκούν τη δραστηριότητά τους εντός άλλου κράτους μέλους μέσω υποκαταστήματος, ενώ ο τόπος της έδρας τους, της κεντρικής τους διοικήσεως ή της κύριας εγκαταστάσεώς τους χρησιμεύει, όπως η ιθαγένεια για τα φυσικά πρόσωπα, για τον προσδιορισμό της σύνδεσής τους με την έννομη τάξη ενός κράτους μέλους (απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 1986, 270/83, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 1986, σ. 273, σκέψη 18, και προπαρατεθείσες αποφάσεις Segers, σκέψη 13, και Centros, σκέψη 20).

98 Συνεπώς, στην υπόθεση της κύριας δίκης, το γεγονός ότι η Inspire Art έχει συσταθεί στο Ηνωμένο Βασίλειο με σκοπό να αποφύγει την εφαρμογή της ολλανδικής νομοθεσίας περί εταιριών, η οποία προβλέπει αυστηρότερες προϋποθέσεις, ιδίως όσον αφορά το ελάχιστο όριο κεφαλαίου και την καταβολή του κεφαλαίου, δεν αποκλείει να επωφεληθεί η σύσταση υποκαταστήματος από μια τέτοια εταιρία στις Κάτω Χώρες από την ελευθερία εγκαταστάσεως, όπως αυτή απορρέει από τα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ. Όπως αποφάνθηκε το Δικαστήριο στην προπαρατεθείσα απόφαση Centros (σκέψη 18), το ζήτημα της εφαρμογής των εν λόγω άρθρων διακρίνεται από το ζήτημα αν κράτος μέλος μπορεί να λαμβάνει μέτρα προκειμένου να αποτρέψει ορισμένους από τους υπηκόους του να επιδιώξουν την καταχρηστική παράκαμψη της εθνικής τους νομοθεσίας.

99 Δεν μπορεί να γίνει δεκτό το επιχείρημα ότι ο WFBV ουδόλως αντιβαίνει προς την ελευθερία εγκαταστάσεως, καθόσον οι αλλοδαπές εταιρίες τυγχάνουν πλήρους αναγνωρίσεως στις Κάτω Χώρες, χωρίς να αποκλείεται η καταχώρισή τους στο εμπορικό μητρώο του εν λόγω κράτους μέλους, η μόνη δε συνέπεια του εν λόγω νόμου είναι ότι επιβάλλει ορισμένες συμπληρωματικές υποχρεώσεις, οι οποίες χαρακτηρίζονται ως «διοικητικής φύσεως».

100 Πράγματι, ο WFBV έχει ως αποτέλεσμα να εφαρμόζονται επιτακτικώς οι κανόνες του ολλανδικού εταιρικού δικαίου που αφορούν το ελάχιστο όριο κεφαλαίου και την ευθύνη των μελών του διευθυντικού οργάνου επί αλλοδαπών εταιριών, όπως η Inspire Art, όταν αυτές ασκούν αποκλειστικώς ή σχεδόν αποκλειστικώς τις δραστηριότητές τους στις Κάτω Χώρες.

101 Συνεπώς, η ίδρυση υποκαταστήματος στις Κάτω Χώρες από αυτού του είδους τις εταιρίες υπόκειται στο εν λόγω κράτος μέλος σε ορισμένους κανόνες που αφορούν τη σύσταση εταιρίας περιορισμένης ευθύνης. Η νομοθετική ρύθμιση περί της οποίας πρόκειται στην κύρια δίκη, η οποία επιβάλλει στο υποκατάστημα μιας τέτοιας εταιρίας, η οποία έχει συσταθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία κράτους μέλους, να τηρεί ορισμένους κανόνες του κράτους εγκαταστάσεως αναφορικά με το εταιρικό κεφάλαιο και την ευθύνη των διευθυνόντων συμβούλων έχει ως αποτέλεσμα να παρακωλύει την εκ μέρους αυτών των εταιριών άσκηση της ελευθερίας εγκαταστάσεως που αναγνωρίζει η Συνθήκη.

102 Τέλος, επιβάλλεται να εξεταστούν τα επιχειρήματα που αντλήθηκαν από την προπαρατεθείσα απόφαση Daily Mail and General Trust, κατά τα οποία τα κράτη μέλη διατηρούν τη δυνατότητα να καθορίζουν το εφαρμοστέο επί μιας εταιρίας δίκαιο, καθόσον οι κανόνες περί ελευθερίας εγκαταστάσεως δεν έχουν προβεί σε εναρμόνιση των διατάξεων ιδιωτικού διεθνούς δικαίου των κρατών μελών. Τα κράτη μέλη διατηρούν τη δυνατότητα να λαμβάνουν μέτρα κατά των εταιριών «γραμματοκιβώτια», χαρακτηρισμός που στην παρούσα υπόθεση υποδηλώνει την έλλειψη πραγματικού στοιχείου συνδέσεως με το κράτος συστάσεως.

103 Επιβάλλεται να τονιστεί, σχετικώς, ότι, αντιθέτως προς την υπόθεση της κύριας δίκης, η προπαρατεθείσα απόφαση Daily Mail and General Trust αφορά τις σχέσεις μεταξύ μιας εταιρίας και του κράτους μέλους σύμφωνα με τη νομοθεσία του οποίου αυτή συστάθηκε, στην περίπτωση κατά την οποία η εταιρία επιθυμεί να μεταφέρει την πραγματική της έδρα σε άλλο κράτος μέλος διατηρώντας τη νομική προσωπικότητά της δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους συστάσεώς της. Στην υπόθεση στην κυρία δίκη το αιτούν δικαστήριο ερωτά το Δικαστήριο ως προς την εφαρμογή επί μιας εταιρίας, η οποία έχει συσταθεί κατά τη νομοθεσία κράτους μέλους, της νομοθεσίας του κράτους εντός του οποίου ασκεί πράγματι τις δραστηριότητές της (βλ., σχετικώς, απόφαση της 5ης Δεκεμβρίου 2002, C-208/00, Überseering, Συλλογή 2002, σ. I-9919, σκέψη 62).

104 Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι οι διατάξεις του WFBV περί ελαχίστου ορίου κεφαλαίου (τόσο κατά τον χρόνο συστάσεως όσο και κατά τη διάρκεια ζωής της εταιρίας), καθώς και περί ευθύνης των διευθυνόντων συμβούλων συνιστούν περιορισμούς στην ελευθερία εγκαταστάσεως, όπως αυτή διασφαλίζεται με τα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ.

105 Συνεπώς, επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι τα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ αποκλείουν εθνική νομοθετική ρύθμιση, όπως αυτή του WFBV, η οποία εξαρτά την άσκηση της ελευθερίας για δευτερεύουσα εγκατάσταση εντός αυτού του κράτους, εκ μέρους εταιρίας η οποία έχει συσταθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους, από ορισμένες προϋποθέσεις που προβλέπει η εσωτερική νομοθεσία για τη σύσταση εταιριών και οι οποίες αφορούν το ελάχιστο όριο κεφαλαίου και την ευθύνη των μελών του διευθυντικού οργάνου. Οι λόγοι για τους οποίους η εταιρία έχει συσταθεί στο πρώτο κράτος μέλος, καθώς και το ότι αυτή ασκεί τις δραστηριότητές της αποκλειστικώς ή σχεδόν αποκλειστικώς στο κράτος μέλος εγκαταστάσεως δεν αναιρούν το δικαίωμά της να επικαλεστεί την ελευθερία εγκαταστάσεως που διασφαλίζει η Συνθήκη, εκτός αν σε μια συγκεκριμένη περίπτωση αποδειχθεί ότι συντρέχει περίπτωση καταχρήσεως αυτού του δικαιώματος.

Επί της υπάρξεως δικαιολογητικών λόγων

106 Προκαταρκτικώς, επιβάλλεται να υπομνηστεί ότι δεν επιδέχονται δικαιολόγηση οι διατάξεις του WFBV περί δημοσιότητας, οι οποίες κρίθηκαν ως αντίθετες προς την ενδέκατη οδηγία (βλ. ανωτέρω σκέψεις 71 και 72 της παρούσας αποφάσεως). Συνεπώς, θα εξεταστούν κατωτέρω εκείνα μόνον τα επιχειρήματα που αφορούν τις διατάξεις του WFBV περί ελαχίστου ορίου κεφαλαίου και περί ευθύνης των μελών του διευθυντικού οργάνου.

107 Δεδομένου ότι οι κανόνες αυτοί συνιστούν κώλυμα στην άσκηση του δικαιώματος ελεύθερης εγκαταστάσεως, επιβάλλεται να εξεταστεί αν μπορούν να δικαιολογηθούν για έναν από τους λόγους που προβλέπει το άρθρο 46 ΕΚ ή, άλλως, από επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος.

Παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο

108 Κατά το εμπορικό επιμελητήριο, την Ολλανδική, Γερμανική και Αυστριακή Κυβέρνηση, οι διατάξεις του WFBV δικαιολογούνται τόσο βάσει του άρθρου 46 ΕΚ όσο και για επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος.

109 Πράγματι, σκοπός του WFBV είναι η καταπολέμηση της απάτης, η προστασία των πιστωτών, η διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των φορολογικών ελέγχων και της εντιμότητας των εμπορικών συναλλαγών. Οι λόγοι αυτοί έχουν αναγνωριστεί από τη νομολογία του Δικαστηρίου ως νόμιμοι δικαιολογητικοί λόγοι.

110 Κατά το εμπορικό επιμελητήριο, την Ολλανδική, Γερμανική και Αυστριακή Κυβέρνηση, ο κανόνας του άρθρου 4 του WFBV περί ελαχίστου ορίου κεφαλαίου, καταβολής του και διατηρήσεώς του αποσκοπεί στην προστασία των πιστωτών και των τρίτων. Η σημασία του ελαχίστου ορίου κεφαλαίου ρητώς αναγνωρίζεται το άρθρο 6 της δεύτερης οδηγίας. Σκοπός των κανόνων περί ελαχίστου ορίου κεφαλαίου είναι η ενίσχυση της χρηματοπιστωτικής ικανότητας των εταιριών και η διασφάλιση, διά του τρόπου αυτού, μεγαλύτερης προστασίας για τους ιδιώτες και δημόσιους πιστωτές. Γενικώς, αποβλέπει στην προστασία των πιστωτών από τον κίνδυνο της δολίας πτωχεύσεως που συνδέεται με τη σύσταση εταιριών οι οποίες δεν έχουν, εξ αρχής, επαρκές εταιρικό κεφάλαιο.

111 Η εις ολόκληρον ευθύνη των μελών του διευθυντικού οργάνου συνιστά, κατά την Ολλανδική Κυβέρνηση, την επιβεβλημένη κύρωση για την περίπτωση της μη τηρήσεως των διατάξεων του WFBV. Τα κράτη μέλη, ελλείψει κοινοτικών μέτρων εναρμονίσεως, διαθέτουν ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως ως προς τον καθορισμό των κυρώσεων που επιβάλλονται σε περίπτωση μη τηρήσεως των διατάξεων της εθνικής τους νομοθεσίας (απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 1997, C-265/95, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 1997, σ. I-6959, σκέψη 33). Η επιλογή αυτής της κυρώσεως οφείλεται, αφενός, στη βούληση εφαρμογής του ιδίου κανόνα με αυτόν που προβλέπεται για τα μέλη του διευθυντικού οργάνου μιας ολλανδικής εταιρίας. Μια τέτοια πρόβλεψη υπάρχει, εξάλλου, και στο κοινοτικό δίκαιο, όπως προκύπτει από το άρθρο 51 του κανονισμού (ΕΚ) 2157/2001 του Συμβουλίου, της 8ης Οκτωβρίου 2001, περί του καταστατικού της ευρωπαϊκής εταιρίας (SE) (ΕΕ L 294, σ. 1).

112 Αφετέρου, η Ολλανδική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, δεδομένου ότι τα μέλη του διευθυντικού οργάνου είναι υπεύθυνα για την καλή πορεία των εταιρικών υποθέσεων, είναι λογικό να υπέχουν ευθύνη για τη μη τήρηση εκ μέρους της εταιρίας των διατάξεων του WFBV.

113 Τέλος, το άρθρο 4, παράγραφος 1, της δεύτερης οδηγίας παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να θεσπίζουν τους επιβαλλόμενους περί ευθύνης κανόνες, όσον αφορά υποχρεώσεις που έχει αναλάβει η εταιρία ή έχουν αναληφθεί για λογαριασμό της, σε περίπτωση που δεν είναι δυνατή λύση της εταιρίας.

114 Το εμπορικό επιμελητήριο προσθέτει, επίσης, ότι οι διατάξεις του WFBV δεν εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις. Κατά την άποψή του, το αποτέλεσμά τους είναι μάλλον να εφαρμόζουν επί των αλλοδαπών εταιριών τους κανόνες που ισχύουν για τις εταιρίες ολλανδικού δικαίου.

115 Η Ολλανδική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι διατάξεις του WFBV περί ελαχίστου ορίου κεφαλαίου και περί ευθύνης των μελών του διευθυντικού οργάνου είναι

πρόσφορες για την επίτευξη του επιδιωκομένου σκοπού. Υπογραμμίζει, σχετικώς, ότι η εκτίμηση αυτή μπορεί να γίνει μόνο λαμβανομένου υπόψη του θεμελιώδους και κύριου σκοπού του WFBV που είναι η περιστολή της καταχρηστικής προσφυγής σε αλλοδαπές εταιρίες και στην ελευθερία εγκαταστάσεως.

116 Η Αυστριακή Κυβέρνηση υπενθυμίζει, επίσης, ότι οι κανόνες περί ελαχίστου ορίου κεφαλαίου αποτελούν πρόσφορο και ανάλογο μέσο, όπως έχει αναγνωριστεί από το κοινοτικό δίκαιο. Συγκεκριμένα, για τις μετοχικές εταιρίες, η δεύτερη οδηγία έχει καθορίσει η ίδια τη σημασία του ελαχίστου ορίου κεφαλαίου. Πάντως, δεν προβλέπεται ανάλογος κανόνας για τις εταιρίες περιορισμένης ευθύνης. Εντούτοις, πλην της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, σε όλα τα κράτη μέλη υπάρχουν κανόνες περί ελαχίστου ορίου κεφαλαίου το ύψος του οποίου πρέπει να διασφαλίζουν οι εν λόγω εταιρίες. Αντιθέτως προς την προσωπική ευθύνη των εταίρων, η οποία συνήθως δεν έχει καμία χρησιμότητα σε περίπτωση πτωχεύσεως, το εταιρικό κεφάλαιο παρέχει μεγαλύτερη ασφάλεια.

117 Το εμπορικό επιμελητήριο φρονεί ότι τα μέτρα δεν βαίνουν πέραν εκείνου που είναι αναγκαίο για την υλοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού. Η μη τήρηση των υποχρεώσεων που προβλέπει ο WFBV δεν συνεπάγεται άρνηση αναγνωρίσεως της αλλοδαπής εταιρίας, αλλά απλώς τη θεμελίωση της εις ολόκληρον ευθύνης των μελών του διευθυντικού της οργάνου. Το εμπορικό επιμελητήριο υποστηρίζει, σχετικώς, ότι το γεγονός ότι μια εταιρία δεν ανταποκρίνεται ή δεν ανταποκρίνεται πλέον στους κανόνες περί ελαχίστου ορίου κεφαλαίου, αποτελεί σαφή ένδειξη του κινδύνου καταχρήσεως ή απάτης, ιδίως όταν δεν έχει πραγματικό σύνδεσμο με το κράτος συστάσεώς της.

118 Η Inspire Art, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή υποστηρίζουν την αντίθετη άποψη και φρονούν ότι δεν δικαιολογούνται οι διατάξεις του WFBV.

119 Κατ' αρχάς, δεν μπορεί να αντληθεί δικαιολογητικός λόγος του WFBV από το άρθρο 46 ΕΚ.

120 Όσον αφορά την κατάχρηση δικαιώματος, από την προπαρατεθείσα απόφαση Centros προκύπτει ότι δεν μπορεί να συνιστά μια τέτοια κατάχρηση το γεγονός και μόνον ότι η εταιρία δεν ασκεί καμία δραστηριότητα στο κράτος συστάσεως. Εναπόκειται, μάλλον, στις εθνικές αρχές και τα δικαστήρια να εξετάζουν ανά περίπτωση αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις δικαιολογήσεως ενός τέτοιου περιορισμού της ελευθερίας εγκαταστάσεως. Ένα νομοθέτημα τόσο γενικού χαρακτήρα όπως ο WFBV δεν πληροί αυτή την προϋπόθεση.

121 Με την προπαρατεθείσα απόφαση Centros αναγνωρίστηκε η δυνατότητα κράτους μέλους να περιορίζει την ελευθερία εγκαταστάσεως, επικαλούμενο την τήρηση διατάξεων περί ασκήσεως ορισμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων. Τέτοια περίπτωση δεν συντρέχει στην παρούσα υπόθεση. Στην περίπτωση της Inspire Art δεν πρόκειται για ρύθμιση της ασκήσεως των δραστηριοτήτων της στις Κάτω Χώρες, αλλά για το αν οι κανόνες του ολλανδικού εταιρικού δικαίου, όπως αυτοί περί ελαχίστου ορίου κεφαλαίου, πρέπει να εφαρμοστούν στην περίπτωση της εκ μέρους της ιδρύσεως υποκαταστήματος στις Κάτω Χώρες. Στην ίδια απόφαση το Δικαστήριο έκρινε ότι η αναζήτηση οφέλους από την εφαρμογή ευνοϊκότερων νομοθετικών ρυθμίσεων άλλου κράτους μέλους δεν συνεπάγεται, αυτή καθεαυτή, κατάχρηση, αλλά αποτελεί στοιχείο αναπόσπαστο της ασκήσεως της ελευθερίας εγκαταστάσεως.

122 Η Inspire Art, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή υποστηρίζουν, επίσης, ότι στην προπαρατεθείσα απόφαση Centros το Δικαστήριο έκρινε ότι η προστασία των πιστωτών δεν εμπίπτει, κατ' αρχήν, στο εξαιρετικό καθεστώς που προβλέπει το άρθρο 46 ΕΚ.

123 Κατά την άποψή τους, δεν μπορούν επίσης να δικαιολογηθούν οι διατάξεις του WFBV περί ελαχίστου ορίου κεφαλαίου και περί ευθύνης των μελών του διευθυντικού οργάνου για επιτακτικό λόγο δημοσίου συμφέροντος που αφορά την προστασία των πιστωτών, καθόσον οι διατάξεις αυτές δεν δύνανται να διασφαλίσουν μια τέτοια προστασία.

124 Η Inspire Art και η Επιτροπή τονίζουν, σχετικώς, ότι η εταιρία έχει τη μορφή εταιρίας αγγλικού δικαίου και ότι, κατά συνέπεια, δεν χωρεί, ως προς αυτό, παραπλάνηση των πιστωτών.

125 Εξάλλου, και οι πιστωτές πρέπει, σε έναν ορισμένο βαθμό, να αναλαμβάνουν την ευθύνη των πράξεών τους. Αν δεν τους επαρκούν οι εγγυήσεις που παρέχει το αγγλικό δίκαιο, μπορούν να απαιτήσουν πρόσθετες διασφαλίσεις ή να μη συνάψουν σύμβαση με εταιρία αλλοδαπού δικαίου.

126 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι ο WFBV δεν θα εφαρμοζόταν αν η Inspire Art είχε αναπτύξει μια, έστω μικρής εκτάσεως, δραστηριότητα σε άλλο κράτος μέλος Σε μια τέτοια, όμως, περίπτωση ο κίνδυνος για τους πιστωτές θα παρέμενε εξίσου σημαντικός — αν όχι μεγαλύτερος — από την περίπτωση που οι δραστηριότητες της εταιρίας αναπτυσσόνταν αποκλειστικά στις Κάτω Χώρες.

127 Κατά την Inspire Art, οι διατάξεις περί ελαχίστου ορίου κεφαλαίου ουδόλως διασφαλίζουν προστασία των πιστωτών. Για παράδειγμα, το προβλεπόμενο ελάχιστο

κεφάλαιο μπορεί να μετατραπεί σε δάνειο ευθύς μετά την εισφορά του και μετά την καταχώριση της εταιρίας, ακόμα και προκειμένου περί εταιρίας ολλανδικού δικαίου. Συνεπώς, δεν θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για αποζημίωση των πιστωτών. Συνεπώς, οι διατάξεις του WFBV, περί ελαχίστου ορίου κεφαλαίου, δεν είναι ικανές να διασφαλίσουν την επιδιωκόμενη προστασία των πιστωτών.

128 Η Inspire Art και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι οι κανόνες περί της εις ολόκληρον ευθύνης των μελών του διευθυντικού οργάνου εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις. Το άρθρο 4, παράγραφος 4, του WFBV προβλέπει ότι τα μέλη του διευθυντικού οργάνου είναι εις ολόκληρον υπεύθυνα στην περίπτωση κατά την οποία, μετά την καταχώριση στο εμπορικό μητρώο, το ελάχιστο κεφάλαιο μειώνεται κάτω του προβλεπομένου ορίου. Τα μέλη, όμως, του διευθυντικού οργάνου μιας εταιρίας περιορισμένης ευθύνης του ολλανδικού δικαίου δεν υπόκεινται σε έναν τέτοιο αυστηρό κανόνα περί ευθύνης. Επιπλέον, ο κύκλος των δυνητικώς ευθυνομένων προσώπων διευρύνεται περιλαμβάνοντας και όσους πράγματι κατευθύνουν τις δραστηριότητες της εταιρίας.

129 Η Inspire Art, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή φρονούν ότι οι διατάξεις του άρθρου 4, παράγραφοι 1, 2 και 4, του WFBV είναι δυσανάλογες, καθόσον η Inspire Art εμφανίζεται ως εταιρία του αγγλικού δικαίου.

130 Υποστηρίζουν, επίσης, ότι θα μπορούσαν να ληφθούν μέτρα λιγότερο ριζοσπαστικά. Για παράδειγμα, όπως δέχθηκε το Δικαστήριο στην προαναφερθείσα απόφαση Centros, θα μπορούσε νομίμως να παρασχεθεί στους πιστωτές η δυνατότητα να ζητούν τις αναγκαίες εγγυήσεις από τα αλλοδαπά αυτά υποκαταστήματα, σε περίπτωση που κρίνουν ότι δεν είναι επαρκής η προστασία που τους παρέχει το εταιρικό δίκαιο του κράτους συστάσεως.

Απάντηση του Δικαστηρίου

131 Προκαταρκτικώς, επιβάλλεται να τονιστεί ότι κανένα από τα επιχειρήματα που προέβαλε η Ολλανδική Κυβέρνηση προς δικαιολόγηση της νομοθετικής ρυθμίσεως για την οποία πρόκειται στην κύρια δίκη δεν εμπίπτει στο άρθρο 46 ΕΚ.

132 Συνεπώς, οι δικαιολογίες που προέβαλε η Ολλανδική Κυβέρνηση πρέπει να εκτιμηθούν με βάση το κριτήριο των επιτακτικών λόγων γενικού συμφέροντος, συγκεκριμένα, της προστασίας των πιστωτών, του περιορισμού της καταχρηστικής προσφυγής στην ελευθερία εγκαταστάσεως, τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των φορολογικών ελέγχων και της εντιμότητας των εμπορικών συναλλαγών.

133 Επιβάλλεται, σχετικώς, να υπομνησθεί ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, τα εθνικά μέτρα που ενδέχεται να παρακωλύσουν ή να καταστήσουν λιγότερο ελκυστική την άσκηση των θεμελιωδών ελευθεριών που διασφαλίζει η Συνθήκη πρέπει, για να μπορούν να δικαιολογηθούν, να πληρούν τέσσερις προϋποθέσεις: να εφαρμόζονται κατά τρόπο μη εισάγοντα δυσμενείς διακρίσεις, να δικαιολογούνται από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος, να είναι κατάλληλα για την επίτευξη του επιδιωκομένου σκοπού και να μη βαίνουν πέραν του αναγκαίου για την επίτευξη του σκοπού αυτού μέτρου (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 31ης Μαρτίου 1993, C-19/92, Kraus, Συλλογή 1993, σ. I-1663, σκέψη 32· της 30ής Νοεμβρίου 1995, C-55/94, Gebhard, Συλλογή 1995, σ. I-4165, σκέψη 37, και προπαρατεθείσα απόφαση Centros, σκέψη 34).

134 Συνεπώς, επιβάλλεται να εξεταστεί αν ανταποκρίνονται στις προϋποθέσεις αυτές διατάξεις περί ελαχίστου ορίου κεφαλαίου, όπως αυτές για τις οποίες πρόκειται στην κύρια δίκη.

135 Πρώτον, όσον αφορά την προστασία των πιστωτών και χωρίς να παρίσταται ανάγκη να εξετάσει το Δικαστήριο αν οι κανόνες περί ελαχίστου ορίου κεφαλαίου συνιστούν, αυτοί καθεαυτοί, πρόσφορο μηχανισμό προστασίας, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Inspire Art εμφανίζεται ως εταιρία αγγλικού δικαίου και όχι ως ολλανδική εταιρία. Οι δυνητικοί πιστωτές της είναι επαρκώς πληροφορημένοι για το γεγονός ότι υπόκειται σε νομοθεσία διαφορετική από εκείνη η οποία διέπει, στις Κάτω Χώρες, τη σύσταση εταιριών περιορισμένης ευθύνης και, ιδίως, ως προς τους κανόνες περί ελαχίστου ορίου κεφαλαίου και περί ευθύνης των μελών του διευθυντικού οργάνου. Μπορούν, επίσης, να λάβουν υπόψη τους, όπως υπενθύμισε το Δικαστήριο στη σκέψη 36 της προαναφερθείσας αποφάσεως Centros, ορισμένους κανόνες κοινοτικού δικαίου οι οποίοι τους παρέχουν προστασία, όπως η τέταρτη και ενδέκατη οδηγία.

136 Δεύτερον, όσον αφορά την περιστολή της καταχρηστικής προσφυγής στην ελευθερία εγκαταστάσεως, επιβάλλεται να υπομνηστεί ότι τα κράτη μέλη δικαιούνται να λαμβάνουν μέτρα προκειμένου να εμποδίζουν την προσπάθεια ορισμένων από τους υπηκόους τους να αποφεύγουν καταχρηστικώς την υπαγωγή τους στην εθνική νομοθεσία, καταχρώμενοι δυνατοτήτων που παρέχει η Συνθήκη, ή να αποκλείουν το ενδεχόμενο να επικαλούνται οι πολίτες τους κοινοτικούς κανόνες καταχρηστικώς ή καταστρατηγώντας τους (προπαρατεθείσα απόφαση Centros, σκέψη 24, και οι εκεί παρατιθέμενες παραπομπές).

137 Πάντως, καίτοι στην παρούσα υπόθεση η Inspire Art συστήθηκε σύμφωνα με το εταιρικό δίκαιο κράτους μέλους, συγκεκριμένα του Ηνωμένου Βασιλείου, ιδίως προς τον σκοπό να αποφύγει την εφαρμογή του ολλανδικού εταιρικού δικαίου, κρινόμενου ως αυστηρότερου, εντούτοις, οι διατάξεις της Συνθήκης περί ελευθερίας εγκαταστάσεως έχουν ακριβώς ως σκοπό την παροχή της δυνατότητας στις εταιρίες, οι οποίες συστήνονται σύμφωνα με τη νομοθεσία ενός κράτους μέλους και οι οποίες έχουν την καταστατική τους έδρα, την κεντρική τους διοίκηση ή την κύρια εγκατάστασή τους εντός της Κοινότητας, να ασκούν δραστηριότητες εντός άλλων κρατών μελών μέσω πρακτορείου, υποκαταστήματος ή θυγατρικής (προπαρατεθείσα απόφαση Centros, σκέψη 26).

138 Υπό τις συνθήκες αυτές, όπως το Δικαστήριο υπογράμμισε στη σκέψη 27 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Centros, το γεγονός ότι υπήκοος κράτους μέλους ο οποίος επιθυμεί να συστήσει εταιρία επιλέγει να τη συστήσει εντός του κράτους μέλους του οποίου τη νομοθεσία περί εταιριών θεωρεί ως λιγότερο αυστηρή και, στη συνέχεια, να ιδρύσει υποκαταστήματα εντός άλλων κρατών μελών είναι συμφυές προς την άσκηση, εντός μιας ενιαίας αγοράς, της ελευθερίας εγκαταστάσεως που διασφαλίζει η Συνθήκη.

139 Επιπλέον, από πάγια νομολογία (προπαρατεθείσες αποφάσεις Segers, σκέψη 16, και Centros, σκέψη 29) προκύπτει ότι το γεγονός ότι μια εταιρία δεν ασκεί καμία δραστηριότητα στο κράτος μέλος όπου εδρεύει, ασκεί δε τις δραστηριότητές της αποκλειστικώς ή κυρίως, εντός του κράτους μέλους του υποκαταστήματός της δεν αρκεί προς απόδειξη μιας καταχρηστικής ή απατηλής συμπεριφοράς, παρέχουσας στο κράτος αυτό τη δυνατότητα να αρνηθεί την υπέρ της εν λόγω εταιρίας εφαρμογή των κοινοτικών διατάξεων περί του δικαιώματος εγκαταστάσεως.

140 Τέλος, ως προς την ενδεχόμενη δικαιολόγηση του WFBV για λόγους προστασίας της εντιμότητας των εμπορικών συναλλαγών και της αποτελεσματικότητας των φορολογικών ελέγχων, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ούτε το εμπορικό επιμελητήριο ούτε η Ολλανδική Κυβέρνηση προσκόμισαν στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι το μέτρο αυτό πληροί τα υπομνησθέντα στη σκέψη 132 της παρούσας αποφάσεως κριτήρια της αποτελεσματικότητας, της αναλογικότητας και της απαγορεύσεως των διακρίσεων.

141 Καθόσον οι διατάξεις περί ελαχίστου ορίου κεφαλαίου είναι ασυμβίβαστες με την ελευθερία εγκαταστάσεως, όπως αυτή διασφαλίζεται με τη Συνθήκη, το ίδιο πρέπει να ισχύει και για τις προβλεπόμενες για την περίπτωση μη τηρήσεως αυτών των υποχρεώσεων κυρώσεις, δηλαδή για την προσωπική και εις ολόκληρο ευθύνη των μελών του διευθυντικού οργάνου, όταν το κεφάλαιο υπολείπεται του προβλεπομένου από την εθνική νομοθεσία ελαχίστου ορίου κεφαλαίου, ή όταν περιορίζεται κάτω του ορίου αυτού κατά τη διάρκεια της λειτουργίας της εταιρίας.

142 Συνεπώς, στο δεύτερο από τα υποβληθέντα ερωτήματα επιβάλλεται να δοθεί η απάντηση ότι ούτε το άρθρο 46 ΕΚ ούτε η προστασία των πιστωτών ούτε η περιστολή της καταχρηστικής προσφυγής στην ελευθερία εγκαταστάσεως ούτε η προστασία της εντιμότητας των εμπορικών συναλλαγών και της αποτελεσματικότητας των φορολογικών ελέγχων μπορούν να δικαιολογήσουν το εμπόδιο στη διασφαλιζόμενη από τη Συνθήκη ελευθερία εγκαταστάσεως που συνιστούν οι διατάξεις μιας εθνικής νομοθεσίας, όπως αυτή για την οποία πρόκειται στην κύρια δίκη, περί ελαχίστου ορίου κεφαλαίου και προσωπικής και εις ολόκληρον ευθύνης των μελών του διευθυντικού οργάνου.

143 Ενόψει του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στα προδικαστικά ερωτήματα πρέπει να δοθούν οι ακόλουθες απαντήσεις:

«Το άρθρο 2 της ενδέκατης οδηγίας αποκλείει εθνική νομοθετική ρύθμιση, όπως ο WFBV, η οποία προβλέπει για το υποκατάστημα εταιρίας συσταθείσας σύμφωνα με εθνική νομοθεσία άλλου κράτους μέλους υποχρεώσεις περί δημοσιότητας μη προβλεπόμενες από την εν λόγω οδηγία.

Τα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ αποκλείουν εθνική νομοθετική ρύθμιση, όπως αυτή του WFBV, η οποία εξαρτά την άσκηση της ελευθερίας για δευτερεύουσα εγκατάσταση εντός αυτού του κράτους, εκ μέρους εταιρίας η οποία έχει συσταθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους, από ορισμένες προϋποθέσεις που προβλέπει η εσωτερική νομοθεσία για τη σύσταση εταιριών και οι οποίες αφορούν το ελάχιστο όριο κεφαλαίου και την ευθύνη των μελών του διευθυντικού οργάνου. Οι λόγοι για τους οποίους η εταιρία έχει συσταθεί στο πρώτο κράτος μέλος, καθώς και το ότι αυτή ασκεί τις δραστηριότητές της αποκλειστικώς ή σχεδόν αποκλειστικώς στο κράτος μέλος εγκαταστάσεως δεν αναιρούν το δικαίωμά της να επικαλεστεί την ελευθερία εγκαταστάσεως που διασφαλίζει η Συνθήκη ΕΚ, εκτός αν σε μια συγκεκριμένη περίπτωση αποδειχθεί ότι συντρέχει περίπτωση καταχρήσεως αυτού του δικαιώματος.»

Επί των δικαστικών εξόδων

144 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Ολλανδική, η Γερμανική, η Ιταλική, η Αυστριακή Κυβέρνηση, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου καθώς και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 5ης 2001 το Kantongerecht te Amsterdam, αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 2 της ενδέκατης οδηγίας 89/666/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1989, σχετικά με τη δημοσιότητα των υποκαταστημάτων που έχουν συσταθεί σε ένα κράτος μέλος υπό ορισμένες μορφές εταιρειών που διέπονται από το δίκαιο άλλου κράτους, αποκλείει εθνική νομοθετική ρύθμιση, όπως ο Wet op de formeel buitenlandse vennootschappen (νόμος περί τύπους αλλοδαπών εταιριών) της 17ης Δεκεμβρίου 1997, η οποία προβλέπει για το υποκατάστημα εταιρίας συσταθείσας σύμφωνα με εθνική νομοθεσία άλλου κράτους μέλους υποχρεώσεις περί δημοσιότητας μη προβλεπόμενες από την εν λόγω οδηγία.

2) Τα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ αποκλείουν εθνική νομοθετική ρύθμιση, όπως αυτή του Wet op de formeel buitenlandse vennootschappen, η οποία εξαρτά την άσκηση της ελευθερίας για δευτερεύουσα εγκατάσταση εντός αυτού του κράτους, εκ μέρους εταιρίας η οποία έχει συσταθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους, από ορισμένες προϋποθέσεις που προβλέπει η εσωτερική νομοθεσία για τη σύσταση εταιριών και οι οποίες αφορούν το ελάχιστο όριο κεφαλαίου και την ευθύνη των μελών του διευθυντικού οργάνου. Οι λόγοι για τους οποίους η εταιρία έχει συσταθεί στο πρώτο κράτος μέλος, καθώς και το ότι αυτή ασκεί τις δραστηριότητές της αποκλειστικώς ή σχεδόν αποκλειστικώς στο κράτος μέλος εγκαταστάσεως δεν αναιρούν το δικαίωμά της να επικαλεστεί την ελευθερία εγκαταστάσεως που διασφαλίζει η Συνθήκη ΕΚ, εκτός αν σε μια συγκεκριμένη περίπτωση αποδειχθεί ότι συντρέχει περίπτωση καταχρήσεως αυτού του δικαιώματος.

Rodríguez Iglesias	Puissochet	Wathelet
Schintgen	Timmermans	Gulmann
Edward	La Pergola	Jann
Σκουρής	Macken	Colneric
von Bahr	Cunha Rodrigues	Rosas

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 30 Σεπτεμβρίου 2003.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος

G. C. Rodríguez Iglesias